

I posisjon til å fortelle

Evaluering av Sørfond

ÅSNE DAHL HAUGSEVJE

TF-rapport nr. 347

2014

Tittel: I posisjon til å fortelle
Undertittel: Evaluering av Sørfond
TF-rapport nr: 347
Forfatter(e): Åsne Dahl Haugsevje
Dato: 5. desember 2014
ISBN: 978-82-7401-740-5
ISSN: 1501-9918
Pris: 130,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidefoto: Stillbilde fra den etiopiske filmen *Lamb* som mottok produksjonsstøtte fra Sørfond i 2014. Gjengitt med tillatelse fra Sørfond.
Prosjekt: Evaluering av Sørfond
Prosjektnr.: 20140960
Prosjektleder: Åsne Dahl Haugsevje
Oppdragsgiver: Utenriksdepartementet

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Sørfond er et filmfond som har som mål å styrke filmproduksjon i utviklingsland. Denne evalueringsrapporten viser at selv om Sørfond fortsatt er et ungt fond som foreløpig har støttet et lite antall filmproduksjoner, har det allerede bidratt til å løfte flere filmskapere fra utviklingsland og styrke filmmiljøene omkring dem. Evalueringen viser også at Sørfond legger til rette for økt samarbeid mellom filmmiljøer i utviklingsland og Norge. I en stadig mer global filmindustri representerer Sørfond en liten, men effektiv stimulans for å løfte filmskapere fra utviklingsland inn på den internasjonale filmscenen.

Åsne Dahl Haugsevje er utdannet kulturviter, og er ansatt som forsker ved Telemarksforskning knyttet til fagområdet for kulturforskning. Hun har erfaring med forskning og utredning innenfor flere ulike kunst- og kulturpolitiske emner, blant annet filmområdet, billedkunstområdet, kultur for barn og unge samt kulturnæring.

Forord

Utenriksdepartementet ønsket høsten 2014 å få gjennomført en evaluering av Sørfond. Telemarksforskning utarbeidet et tilbud, og fikk tildelt oppdraget. Denne rapporten sammenfatter resultatene av evalueringen.

Evalueringen er ledet og gjennomført av Åsne Dahl Haugsevje med faglige innspill underveis fra Ole Marius Hylland og Ola K. Berge, alle forskere ved Telemarksforskning.

Arbeidet ble gjennomført i perioden fra september til desember 2014.

En viktig informasjonskilde i dette arbeidet har vært intervjuer. Vi vil takke alle som har stilt opp som informanter. Vi vil også takke ansatte ved Norsk filminstitutt og Stiftelsen Film fra Sør som har hjulpet til med å framskaffe nødvendig dokumentasjon, tilrettelegge for oss i empirifasen og svare på spørsmål som har dukket opp underveis i arbeidet. Uten disse bidragene ville oppdraget vanskelig latt seg gjennomføre.

Bø, 5. desember 2014

Åsne Dahl Haugsevje

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	6
1. Innledning.....	7
1.1 Om Sørfond.....	7
1.2 Oppdragets formål	8
1.3 Rapportens oppbygning.....	8
2. Metode og gjennomføring.....	9
2.1 Dokumentanalyse	9
2.2 Kvalitative intervjuer	10
2.2.1 Om anonymisering og bruk av intervjumaterialet	11
2.3 Observasjon på Sørfond Pitching Forum	12
2.4 Mediesøk	12
2.5 Filmstatistikk	12
3. Søknad og tildeling	13
3.1 Søkere	13
3.2 Tildelinger	13
3.3 Veien fram til co-produksjon og søknad til Sørfond	15
3.3.1 Sørfond Pitching Forum	17
3.4 Oppsummering	18
4. Kvalitet, mangfold og bistandsbehov	19
4.1 Juryens arbeid.....	19
4.2 Har Sørfond skapt en egen profil?	22
4.3 Oppsummering	23
5. Sørfond for filmskapere i utviklingsland	24
5.1 Filmindustri i utviklingsland	24
5.2 No-spending og ringvirkninger for lokal filmbransje	25
5.3 Kredibilitet.....	29
5.4 Internasjonalt samarbeid og kunnskapsutveksling.....	29

5.5	Mobilitet, co-produksjon og distribusjon	31
5.6	Oppsummering	33
6.	Sørfond for norsk filmbransje	34
6.1	Kunnskap, nettverk og nye muligheter	34
6.2	Norsk oppslutning.....	35
6.3	Oppsummering	36
7.	Oppsummering og konklusjon.....	38
	Referanser	40

Sammendrag

Sørfond er en filmstøtteordning forvaltet av Norsk filminstitutt, på vegne av Utenriksdepartementet. Filmfondet, som ble etablert i 2011, har som mål å styrke mulighetene for filmproduksjon i utviklingsland, der det har vist seg vanskelig å realisere dette på grunn av økonomiske eller politiske årsaker. Fondet retter seg mot filmskapere i land som er oppført på OECDs DAC-liste. Det stilles krav om at det må etableres avtale med en norsk co-produsent, men midlene skal hovedsakelig brukes i hovedprodusentens land.

Evalueringen av Sørfond er gjennomført høsten 2014 og er basert i hovedsak på kvalitative intervjuer og dokumentanalyse. Oppdraget har bestått i å evaluere om Sørfond når målene sine. Et overordnet mål for oppdraget har vært å belyse i hvilken grad og på hvilke måter tilskudd fra Sørfond bidrar til å styrke film som kulturuttrykk, fremme mangfold, styrke ytringsfrihet og kunstnerisk integritet i film fra utviklingsland på den internasjonale filmscenen.

Evalueringen viser at selv om Sørfond fortsatt er et ungt fond som foreløpig har støttet et lite antall filmproduksjoner, har det allerede bidratt til å løfte flere filmskapere fra utviklingsland og styrke filmmiljøene omkring dem. Etter tre tildelingsrunder viser fondet stor geografisk og sjangermessig bredde. Flere av filmene er laget av kvinnelige filmskapere. Sørfond har dessuten bidratt til å realisere filmprosjekter som tematisk sett utfordrer sosiale og kulturelle verdier, tabuer og stridstemaer. Tatt i betraktning den korte virketiden og den forholdsvis beskjedne tildelingspotten, har Sørfond, etter vår vurdering, oppnådd mye.

Evalueringen viser også at Sørfond legger til rette for økt samarbeid mellom filmmiljøer i utviklingsland og Norge. I en stadig mer global filmindustri representerer Sørfond en liten, men effektiv stimulans for å løfte filmskapere fra utviklingsland inn på den internasjonale filmscenen.

1. Innledning

Film er blant vår tids mest framtrædende kulturuttrykk. Film er både kunstform, underholdning, næringsvei og et medium for ytringsfrihet. Forutsetningene for filmproduksjon er ikke de samme overalt i verden. Det har vist seg vanskelig å realisere filmproduksjon med lokalt utgangspunkt i utviklingsland. Sørfond ble etablert i 2011 for å styrke mulighetene for filmproduksjon fra film-skapere i utviklingsland hvor slik produksjon er begrenset av politiske eller økonomiske årsaker.

Utenriksdepartementet har ønsket en evaluering av om Sørfond når målene sine. Denne rapporten sammenfatter resultatene fra evalueringen.

1.1 Om Sørfond

Norsk filminstitutt (NFI) forvalter Sørfond på vegne av Utenriksdepartementet, i henhold til avtalebrev og retningslinjer fra departementet. Sørfonds sekretariat og administrasjon finansieres av Kulturdepartementet.

I retningslinjene for fondet henvises det til at filmskapere fra utviklingsland har behov for både kapital og et internasjonalt faglig nettverk. Den overordnede målsettingen med tilskuddene fra fondet er å

bidra til å styrke film som kulturuttrykk, fremme mangfold og kunstnerisk integritet på den internasjonale filmscenen og styrke ytringsfriheten. Tilskuddet skal også bidra til økt samarbeid mellom norsk og internasjonal filmbransje.¹

Tilskuddene skal resultere i ferdige filmer produsert i utviklingsland. Vurdering og prioritering av søknader skal gjøres ut fra en samlet vurdering av kunstneriske, produksjonsmessige, økonomiske og tekniske hensyn. I søknadsvurderingene skal det også legges vekt på fondets formål og prosjektenes kulturelle egenidentitet, deriblant bruk av lokalt språk og lokale opptakssteder. Til sist presiseres det i retningslinjene at det skal legges vekt på regissørens og produsentenes erfaring, og om kvinner er representert i nøkkelposisjoner i prosjektene.

Retningslinjene for Sørfond stiller krav til at filmprodusent og regissør er etablert i et land på OECDs gjeldende liste over land og territorier berettiget til å motta bistand, den såkalte DAC-listen.² Tilskudd ytes til toppfinansiering av lokal og/eller regional produksjon av dokumentar- og spillefilmer med hovedprodusent fra land på DAC-listen, og med co-produsent etablert i Norge.

Søknadsbehandling og innstilling gjøres av en jury bestående av tre til fem medlemmer nedsatt av NFI. NFI gjør vedtakene på grunnlag av juryens innstilling. Tilskuddsrammen fra Utenriksdepartementet er på totalt 10 millioner norske kroner, fordelt over fem år. Tilskuddet fra Sørfond skal ikke overstige 1 million kroner til det enkelte prosjekt. Det er én søknadsfrist i året, og Sørfond er for tiden i gang med femårsperiodens siste tildelingsrunde. Hittil er 18 filmproduksjoner støttet.

¹ Retningslinjer for tilskudd til filmproduksjon fra Sørfond. Fastsett av Utenriksdepartementet 20. januar 2012.

² DAC er en forkortelse for Development Assistance Committee.

Støttebeløpene varierer fra 121.000,- til 850.000,-. I Norge har til nå 12 ulike filmmiljøer vært involvert som co-produsenter.

1.2 Oppdragets formål

Oppdraget har hatt som mål å evaluere hvorvidt Sørfond lykkes med å nå de målsettinger som er definert. Et overordnet mål for oppdraget har vært å belyse

i hvilken grad og på hvilke måter tilskudd fra Sørfond bidrar til å styrke film som kulturuttrykk, fremme mangfold, styrke ytringsfrihet og kunstnerisk integritet i film fra utviklingsland på den internasjonale filmscenen.

Videre har følgende underproblemstillinger vært styrende for arbeidet:

1. I hvilken grad og på hvilke måter bidrar tiltaket til økt profesjonalisering og kompetanseoverføring til filmmiljøer i utviklingsland som har fått støtte?
2. Hvilken betydning har tiltaket for utløsning av støtte fra andre finansieringskilder, og hvilken betydning har tiltaket for andre næringsmessige sider ved de aktuelle filmprosjektene?
3. Hvordan bidrar tiltaket til økt mobilitet for kunstnere i de aktuelle filmprosjektene?
4. I hvilken grad bidrar tiltaket til institusjonsbygging eller kulturell infrastruktur rundt filmmiljøene i utviklingsland som har fått støtte?
5. Hvilken verdi, utover det økonomiske, har det for støttemottakerne i utviklingsland at støtten er knyttet til samarbeid med norske filmmiljøer?
6. Fører tilskuddene fra Sørfond til økt samarbeid mellom norsk og internasjonal filmbransje?

1.3 Rapportens oppbygning

I denne rapporten gjør vi først rede for hvilke metoder som er benyttet og hvordan vi har gått fram i evalueringsarbeidet, jf. kapittel 2. Kapittel 3 gir en oversikt over søkere og tildelinger, samt veien fram til søknad til Sørfond. Kapittel 4 beskriver juryens vektlegginger og fondets eventuelle profil, og hvordan dette står i forhold til kvalitet, filmmangfold og bistandsbehov. I kapittel 5 ser vi på hvilke ringvirkninger Sørfond har for filmskapere og filmbransje i utviklingsland. Kapittel 6 beskriver Sørfond utfra norske filmprodusenters perspektiv. Kapittel 7 gir en oppsummering av rapportens hovedpunkter, samt konklusjoner på problemstillingene som har ligget til grunn for evalueringen.

2. Metode og gjennomføring

Å måle og dokumentere effekter av et tiltak er generelt en krevende øvelse. Det kan være vanskelig å skille mellom hva som er direkte effekter av tiltaket og hva som skyldes helt andre forhold. Slik er det også når det kommer til spørsmålet om hva som er effektene av Sørfond. Måling, forstått som telling før og etter, har i liten grad vært en hensiktsmessig metode i dette evalueringsoppdraget. Det finnes en del statistikk på filmfeltet generelt, men mye av dette har begrenset relevans. Problemstillingene har dessuten krevd en kvalitativ inngang der det er forsøkt å avdekke hva Sørfond har hatt å bety for de enkelte filmprosjektene og miljøene de har sitt utspring i.

I dette evalueringsarbeidet er det derfor benyttet flere ulike metoder: 1) dokumentanalyse, 2) kvalitative intervjuer, 3) observasjon og 4) mediesøk. I tillegg er det benyttet noe filmstatistikk. Av de ulike kildetypene er det de to førstnevnte, dokumentanalyse og intervjuer, som har blitt vektlagt mest.

2.1 Dokumentanalyse

En rekke dokumenter er gjennomgått underveis i oppdragsperioden. Dokumentene sett under ett har gitt god informasjon om Sørfond som tiltak og hvordan fondet er innrettet. Dokumentene har også vært viktige informasjonskilder til prosjektene som har søkt, de av dem som har blitt tildelt støtte og juryens perspektiv. Sist, men ikke minst, har dokumentene vært et viktig kunnskapsgrunnlag i planleggingen av de kvalitative intervjuene.

Tildelinger fra Sørfond gjøres på bakgrunn av søknader utarbeidet av hovedprodusent fra DAC-land og co-produsent fra Norge. Støttemottakerne skal også rapportere på bruken av midlene i etterkant. Både søknader og rapporter fra de støttede prosjektene inngår i materialet som er analysert. Videre er det inkludert flere dokumenter der enten Utenriksdepartementet, Norsk Filminstitutt eller Sørfond er avsender. De mest sentrale dokumentene som er gjennomgått i arbeidet med evalueringen er listet opp i tabellen nedenfor.

Tabell 1: Oversikt over de mest sentrale dokumentene som inngår i grunnlaget for evalueringen.

Dokument
Tilskuddsbrev fra Utenriksdepartementet til Norsk Filminstitutt, datert 08.11.2011
Retningslinjer for tilskudd til filmproduksjon fra Sørfond
Søkerlister, 2012-2014
Søknader fra produsenter som senere har mottatt støtte, 2012-2014
Søknadsoversikter, prosjekter som har mottatt støtte, 2012-2014
Innstillinger og vedtak, 2012-2014
Tildelingsliste, 2012-2014
Rapporter fra produsenter som har mottatt støtte, etter avsluttet prosjekt, 2012-2014
Rapporter vedr. Sørfond fra Norsk Filminstitutt til Utenriksdepartementet, 2012 og 2013
Project Presentations Sørfond Forum programme, 15th of October 2014

2.2 Kvalitative intervjuer

Kvalitative intervjuer er en utmerket framgangsmåte dersom man ønsker å framskaffe nyanserte beskrivelser av konkrete erfaringer (Kvale 2001). I dette oppdraget har intervjuer vært en svært viktig empirisk kilde. Samtidig er gjennomføring og analyse av intervjuer ressurskrevende. Tatt i betraktning oppdragets rammer, har det vært avgjørende å løse intervjuoppgavene på en effektiv måte. Derfor er ordinære ansikt-til-ansikt enkeltintervjuer kun gjennomført i et begrenset antall. Disse er komplettert med ett gruppeintervju, samt flere intervjuer gjort over e-post eller telefon.

Syv personer ble intervjuet i et gruppeintervju. Dette intervjuet samlet aktører fra Sørfond, Film fra Sør og Norsk Filminstitutt samt to utvalgte norske co-produserende filmselskap som har vært involvert i Sørfond-støttede prosjekter.

Fire personer ble intervjuet ansikt-til-ansikt i forbindelse med Sørfond Pitching Forum som ble arrangert på Filmens Hus i Oslo 15. oktober 2014.

En informant er intervjuet over telefon, og de resterende seksten informantene er intervjuet pr. e-post eller telefon. E-post-intervjuene har vært utformet som åpne spørsmål der informantene har formulert seg fritt i svarene. Informantene har også føyd til øvrige kommentarer på eget initiativ. E-post-intervjuene har en form som ligger et sted mellom vanlig intervju og spørreundersøkelse.

Totalt er det gjennomført intervjuer med 28 personer. I tillegg har evaluator vært i jevnlig kontakt med flere personer ved Norsk Filminstitutt og Sørfond, som har vært hjelpelige med svar på spørsmål. Dette utgjør også viktig empiri, selv om det ikke har framkommet under formelle intervjuer.

Oppdragets mandat fokuserer på de muligheter og virkninger Sørfond og midlene som blir tildelt klarer å skape; for det norske filmmiljøet, men spesielt for filmmiljøer i utviklingsland. I tråd med dette mandatet er det prioritert å gi rom for informanter som opplever disse mulighetene eller kjenner til disse virkningene. Organisatoriske forhold internt i Sørfond, eller kommunikasjon og dialog mellom parter som forvalter og er involvert i Sørfond, er eksempler på aspekter som ikke er en del av oppdragsmandatet. Informantutvalget gjenspeiler dette, og derfor er antallet informanter som representerer fondet og involverte parter holdt nede.

Hovedprodusenter fra DAC-land og co-produsenter fra Norge representerer en stor gruppe informanter. Disse er vektlagt fordi de har førstehåndskjennskap til hvordan midlene fra Sørfond har kommet til nytte, hvordan produksjonene har utviklet seg og hvilke effekter de har hatt. Av de atten produksjonene som har fått støtte, er det bare én produksjon hvor vi ikke har lykket med å få kontakt med involverte personer. Når det gjelder de øvrige sytten produksjonene har vi informanter fra hovedprodusentens land (tre produksjoner), fra Norge (åtte produksjoner) eller fra begge land (seks produksjoner).

Informantene har ulike posisjoner og tilknytninger til Sørfond, og fordeler seg på følgende måte:

Tabell 2: Oversikt over informanter.

Informant/institusjon/rolle	Antall
Representant fra Stiftelsen Film fra Sør/Sørfond Pitching Forum	2
Representant fra Sørfonds jury	1
Representant fra Norsk filminstitutt	1
Produsenter/regissører fra DAC-land som har fått støtte	9
Norske co-produsenter	10
Representant for filminstitusjon i DAC-land	1
Co-produsent fra annet vestlig land	1
Representanter for europeiske filmfinansierende aktører	2
Filmkritiker	1

Nyheten om etableringen av Sørfond har nådd ut til internasjonal filmbransje, men som et ferskt filmfond er dette likevel fortsatt noe som er mest kjent i visse kretser. En utfordring i dette oppdraget har vært å finne fram til et balansert informantutvalg der man gir rom for de uavhengige stemmene, de aktørene som ikke selv har sterke interesser i Sørfond, men som likevel har kunnskap og perspektiver som er relevante. For å finne fram til disse er flere av informantene våre rekruttert med det vi kan kalle snøballmetoden, dvs. at de er rekruttert etter innspill fra andre informanter. Dette gjelder særlig informanter fra ulike deler av internasjonal filmindustri. Her har vi lyktes delvis, men vi skulle gjerne sett at vi hadde klart å inkludere enda flere av disse stemmene i materialet. Det vil således alltid være en fare for at det er perspektiver som er utelatt, men alt i alt vurderer vi det innsamlede materialet som bredt og tilstrekkelig for å besvare spørsmålene i dette oppdraget.

2.2.1 Om anonymisering og bruk av intervjumaterialet

Vi har i denne rapporten valgt å anonymisere informantene så langt det har vært mulig og hensiktsmessig. De fleste steder der direkte sitater fra muntlige intervjuer og e-poster er benyttet, er det av mindre betydning hvem utsagnet stammer fra. Hvilken posisjon informanten har i forhold til Sørfond, vil imidlertid kunne være relevant, for eksempel vil det være relevant at informanten representerer fondet, sitter i fondets jury eller selv har mottatt støtte. I disse tilfellene har vi inkludert de opplysningene som vi tenker at må være med, men vi har ikke benyttet navnene deres. Det vil ganske sikkert være mulig for enkelte som kjenner filmmiljøet å spore noen av informantene.

Selv om vi i størst mulig grad har forsøkt å anonymisere informantene våre i teksten, har vi gitt rom for sitat-sjekk. Alle informanter som er sitert direkte, har fått tilsendt sitatene og konteksten de er brukt i. De har fått anledning til å gjøre endringer eller presiseringer i sitatene, eller trekke dem. På denne måten håper vi at ingen opplever at det de har formidlet til oss i intervjuer er blitt misforstått, feiltolket eller forvrengt på noe vis.

Vi har gjennomført en sitatpraksis der vi har tillatt oss å rydde litt i språk og setninger. Ryddingen er gjort for å gjøre sitatene mest mulig lesbare og litt mindre muntlige i formen slik at de fungerer som tekst. Også sitater fra e-post-intervjuene er det ryddet litt i. Av hensyn til anonymiseringen er også dialektord i størst mulig grad luket vekk. Tolv av intervjuene ble gjort på engelsk, men sitatene fra disse intervjuene er oversatt til norsk i rapporten.

2.3 Observasjon på Sørfond Pitching Forum

Evaluatør var tilstede på årets utgave av arrangementet Sørfond Pitching Forum, 15. oktober 2014. Arrangementet gir produsenter fra DAC-land en anledning til å presentere sine prosjekter for norske produsenter og potensielt gjøre avtaler om produksjonssamarbeid i forkant av søknad til Sørfond om produksjonsstøtte. Som observatør på forumet fikk evaluatør innblikk i flere forhold omkring pitching og hvilke forutsetninger og utgangspunkt som gjelder for henholdsvis hovedprodusenter fra DAC-land og co-produsenter fra Norge.

2.4 Mediesøk

For å skaffe en oversikt over dekningen av Sørfond i norske medier, er det gjort søk i mediedatabasen Retriever. Dette søket frambrakte omkring 50 artikler fra ulike norske aviser og nettmedier, og gir sannsynligvis et godt innblikk i den norske samfunnsdebatten omkring Sørfond. I tillegg er det gjort enkeltsøk i internasjonale nettmedier for å inkludere utenlandske kommentatorer.

2.5 Filmstatistikk

Det finnes en del statistikk på filmområdet, men mye av denne er av begrenset nytteverdi for dette oppdraget. UNESCOs filmdatabase³ inkluderer tall om filmbransjen fra noen av utviklingslandene som er representert på Sørfonds tildelingsliste, men dessverre ikke alle. Ellers finnes det mye EU-statistikk, men mye av dette har naturlig nok fokus på europeiske land, og er dermed mindre relevant i denne sammenheng. Statistikken som er inkludert i denne rapporten er derfor benyttet primært som illustrasjon på at kunnskapsgrunnlaget om filmproduksjon i utviklingsland er mangelfull.

³ UNESCO Institute for statistics, Cinema Statistics, <http://www.uis.unesco.org/culture/Pages/movie-statistics.aspx> (besøkt 17.11.2014).

3. Søknad og tildeling

Det er gjennomført tre søknadsrunder etter at Sørfond ble etablert, og i skrivende stund er fjerde runde i gang. I dette kapitlet vil vi gjøre rede for hva som kjennetegner søkerne til Sørfond og de prosjektene som har blitt tildelt støtte. For å danne oss et bilde av hva Sørfond er og betyr, vil vi i dette kapitlet også beskrive hvordan filmskapere fra sør finner sine norske co-produsenter, et samarbeid de er avhengige av å få etablert før søknad kan sendes. I denne forbindelse omtales også Sørfond Pitching Forum, som spiller en sentral rolle i søknadsprosessen for enkelte av søkerne.

3.1 Søkere

Søkerlistene til Sørfond viser at til de tre tildelingsrundene som er gjennomført har det kommet totalt 171 søknader; 38 i 2012, 70 i 2013 og 63 i 2014.

Av de 171 søknadene er det noen DAC-land som er hyppigere representert på listene enn andre. Det gjelder Argentina (29 søknader), Libanon (12) og Mexico (10). Til sammen er over 50 land representert blant søkerne.⁴ Søknadsmengden fra Argentina kan ha en sammenheng med at dette er et av landene med en godt utbygd filmindustri, sammenlignet med mange av de andre søkerlandene, men der finansiering av film er vanskelig.

Ca. 70 norske filmselskaper er representert som co-produsenter på søkerlistene. Enkelte går igjen flere ganger; noen få av dem er representert med opptil 10-12 ulike prosjekter i løpet av disse tre søknadsrundene. Vårt inntrykk er at enkelte produksjonsselskaper har inkludert Sørfond i sin bedriftsstrategi, mens andre har valgt Sørfond bort fordi det av ulike årsaker ikke passer inn i deres forretningsplaner. Blant de aktørene som søker Sørfond, finnes det for eksempel produsenter som har i sine planer at de skal sende én søknad hvert år.

De aller fleste søknadene som havner på Sørfonds bord dreier seg om støtte til spillefilm. Bare 30 av 171 søknader i de tre rundene handler om dokumentarfilmprosjekter.

3.2 Tildelinger

Etter tre søknadsrunder er atten filmprosjekter tildelt midler fra Sørfond. Det betyr at 1 av 10 søkere har kommet gjennom nåløyet. De utvalgte prosjektene representerer atten unike produksjonsmiljøer i til sammen seksten forskjellige DAC-land. Komplett oversikt over tildelinger finnes i tabellen nedenfor.

⁴ Her er det tatt utgangspunkt i hovedprodusentens landtilhørighet. I noen tilfeller er regissøren ikke fra samme land som produsenten.

Tabell 3: Oversikt over tildelinger fra Sørfond i perioden 2011-2014. Kilde: Sørfond.

Tittel	Land	Hovedprodusent	Norsk co-produsent	Beløp
Tilskuddsår 2012				
<i>Char – The Island Within</i>	India	Son et lumiere	Cinema Oslo AS	200 000
<i>Deshora</i>	Argentina	Pucare Cine	Faction Film AS	679 000
<i>Yvi Maraey (Kandire)</i>	Bolivia	Cinenomada	PJB Picture Comp. AS	750 000
<i>Dukhtar</i>	Pakistan	Zambee Films	Indie Film AS	750 000
<i>Palestine Stereo</i>	Palestina	Cinema Prod. Center	Ape & Bjørn AS	750 000
<i>Wakolda</i>	Argentina	Historias Cinematograficas	Hummelfilm AS	750 000
<i>When Hari Got Married</i>	India	Karmic Films	Cinema Oslo AS	121 000
Tilskuddsår 2013				
<i>Los Herederos</i>	Mexico	Lucia Films	Tordenfilm AS	850 000
<i>Flapping in the Middle of Nowhere</i>	Vietnam	Vblock Media	Film Farms AS	850 000
<i>Algeries by Night</i>	Algerie	Un Chambre á soi	Pomor Film AS	450 000
<i>A Maid for Each</i>	Libanon	Orjouane Productions	Medieoperatørene AS	450 000
<i>The Past Will Return</i>	Egypt	Misr Int. films	Medieoperatørene AS	250 000
<i>The Chosen Ones</i>	Armenia	Bars Media	Tenk.tv as	150 000
Tilskuddsår 2014				
<i>Black Sunshine</i>	Ghana /Mexico	Piano Producciones C.	Barentsfilm AS	425 000
<i>Cemetery of Kings</i>	Thailand	Kick the Machine	Tordenfilm AS	400 000
<i>Giti – Paradise in Hell</i>	Rwanda	Almond Tree Films	Barentsfilm AS	300 000
<i>Lamb</i>	Etiopia	Slum Kid films	Film Farms AS	450 000
<i>Murder in Pacot</i>	Haiti /Frankrike	Velvet Film	Ape & Bjørn AS	425 000

Fra norsk side er tolv ulike co-produsenter involvert. Flere av filmene har i tillegg andre co-produsenter fra andre land.

Filmprosjektene som er tildelt midler er ulike både når det gjelder sjanger og tildelingsbeløp. Av atten filmer er seks dokumentarer og tolv spillefilmer. Innvilgelsesgraden er således høyere for dokumentarfilmene enn for spillefilmene; 20% av dokumentarfilmene har fått innvilget støtte, mens kun 9 % av spillefilmene har fått støtte. Om dette handler om at dokumentarfilmprosjektene jevnt over har hatt høyere kvalitet enn spillefilmprosjektene, eller om det har skjedd en bevisst prioritering av dokumentarfilm fra juryene, er uvisst.

Tilskuddsbeløpene har variert fra NOK 121 000,- for en av dokumentarfilmene til NOK 850.000,- for to av spillefilmene.

Første tildelingsrunde ble dominert av filmprosjekter fra Asia og Latin-Amerika. I de to siste rundene har også prosjekter fra Afrika og Midt-Østen kommet med, slik tabellen nedenfor viser.

Tabell 4: Oversikt over tildelinger sortert på landområde.

År	Søkere	Tildelinger	Tildelinger sortert på landområde ⁵				
			Asia	Midtøsten	Afrika	Latin-Am.	Europa
2012	38	7	3	1	0	3	0
2013	70	6	1	2	1	1	1
2014	63	5	1	0	3	1	0
SUM	171	18	5	3	4	5	1

I utgangspunktet skulle det deles ut NOK 2 mill. hvert år i fem år. I 2011, som skulle vært det første året, var ikke retningslinjene ferdig utarbeidet, derfor ble første søknadsrunde utsatt ett år. Året etter, 2012, ble det derfor delt ut 4 mill. for å komme ajour i forhold til femårsplanen. I 2013 ønsket man ikke å redusere tildelingssummen for mye, derfor delte man ut 3 mill. dette året. Det var, i følge våre informanter, også et håp om at departementet ville skyte inn friske midler i fondet underveis, noe som til nå ikke har skjedd. I 2014 valgte man å dele ut i henhold til opprinnelig plan, dvs. 2 mill., noe som betyr at man har kun 1 mill. igjen til tildeling i siste år av femårsperioden, 2015.

Blant våre informanter er det mange som har uttrykt bekymring for fondets omdømme og attraktivitet på grunn av at beløpet er redusert hvert år og nå framstår som svært lite, og at muligheten for å få støtte nå er liten. Vi har også fått signaler om at norske produksjonsselskaper vurderer å la være å sende søknad i år på grunn av dette, men hvor mange selskaper dette gjelder har vi ikke kjennskap til.

3.3 Veien fram til co-produksjon og søknad til Sørfond

Filmproduksjon sees i økende grad som en driver innenfor den kreative økonomien, og offentlige myndigheter i mange land har fått forståelse for filmindustriens betydning for sysselsetting, eksport og turisme, for å nevne noe (jf. Olsberg SPI 2012). Likevel er det svært vanskelig å skaffe finansiering til film, og våre informanter erfarer at det har blitt enda tøffere konkurranse om filmmidlene etter finanskrisen.

Det finnes en rekke offentlige fond i verden som finansierer filmprosjekter. Hva fondene retter seg mot varierer. Fondene skiller seg fra hverandre for eksempel når det gjelder hvilke faser i et filmprosjekt de finansierer. Enkelte fond har spesielt fokus på utviklingsfasen eller tilbyr støtte i distribusjonsfasen. Sørfond yter ikke støtte til utviklingsfasen, men kommer inn senere i prosessen med støtte til produksjonsfasen. Det ytes heller ikke støtte til distribusjon. Støtten fra Sørfond er videre ment som toppfinansiering, og forutsetter at minimum 50% av finansieringen allerede er bekref-
tet.⁶

⁵ Her er Midtøsten skilt ut som egen kategori, og inkluderer Palestina, Libanon og Egypt.

⁶ Retningslinjer for tilskudd til filmproduksjon fra Sørfond. Fastsett av Utenriksdepartementet 20. januar 2012.

Felles for filmskaperne som har fått støtte fra Sørfond, er derfor at de på søknadstidspunktet allerede har gått noen runder med andre finansieringskilder. Noen av produksjonene har på søknadstidspunktet kommet i gang med opptak, andre har opptaksfasen foran seg.

Filmskaperne fra utviklingsland har kommet i kontakt med sine norske co-produsenter på ulike måter. Filmfestivaler verden over ser ut til å være en svært sentral møteplass. Flere av produksjonssamarbeidene har oppstått som følge av at filmskaperne har møtt hverandre på filmfestivalene i for eksempel Berlin, Cannes, Dubai eller Durban. Et eksempel er samarbeidet omkring filmen *Black Sunshine* fra Ghana/Mexico som fikk støtte i tredje tildelingsrunde. En representant for hovedprodusenten forteller at de møtte den norske produsenten på Durban FilmMart der de hadde presentert filmprosjektet sitt:

Hun introduserte oss for Sørfond, og overbeviste oss om dette programmets mange fordeler sammenlignet med andre europeiske finansieringsmuligheter.

I dette tilfellet var det altså den norske produsenten som fungerte som «ambassadør» for fondet.

Flere av informantene, både hovedprodusenter og norske co-produsenter, peker på at samarbeidet har oppstått som følge av at de møttes og fant ut at de passet sammen med hensyn til faglig profil, at co-produsenten tente på prosjektet og at de generelt sett har opplevd at de har hatt god kjemi.

Stiftelsen Film fra Sør arbeider aktivt ut mot internasjonale filmmiljøer for å promotere Sørfond. Festivalene i Berlin og Cannes er svært viktige arenaer som samler ikke bare vestlig filmbransje, men også bransjefolk fra DAC-land. I tillegg til Tyskland og Frankrike, har stiftelsen siden oppstarten av fondet vært tilstede på filmfestivaler i en rekke andre land også for å promotere fondet: Mexico, Cuba, Argentina, Brasil, Dominikanske republikk, Brasil, Egypt, Forente Arabiske Emirater (Dubai og Abu Dhabi), Qatar og Nederland. Folkene som står bak den Sørfond-støttede algeriske filmen *Algiers by night*, er blant dem som har møtt Stiftelsen Film fra Sør på internasjonal filmfestival, i dette tilfellet festivalen i Doha, Qatar.

Flere av våre informanter bekrefter at Sørfond har blitt lagt merke til internasjonalt. En informant som representerer en annen europeisk finansieringsinstitusjon, uttaler:

Jeg var på pitchforum i Berlin, på co-produksjonsmarkedet der, og der så jeg at [...] det var veldig mange som var interessert i Sørfond. [...] Det er jo et veldig stort behov for disse pengene, for det er jo utrolig vanskelig å skaffe penger til film. Det virker som det har blitt kjent i bransjen.

En informant som representerer Norsk filminstitutt har et lignende inntrykk:

Mitt inntrykk er at Film fra Sør har gjort et godt arbeid med å markedsføre Sørfond internasjonalt. [...] mitt inntrykk er at kjennskapen til Sørfond er ganske god. Og at man har bredt tilfang av prosjekter fra veldig mange land og områder.

I sin jakt på norsk co-produsent, tar mange produsenter fra DAC-land nå kontakt med Sørfond. Derfor har Sørfond utarbeidet en liste over norske produsenter som har vist interesse for Sørfond, slik at filmskaperne fra DAC-land kan ta direkte kontakt med disse uten at Sørfond anbefaler noen fremfor andre. Norske produsenter får derfor også av denne grunnen i økende grad henvendelser fra produsenter som har vært i kontakt med stiftelsen.

Selv om Sørfond er et nyetablert fond, har nyheten om fondet spredd seg fort i internasjonale filmmiljøer. Norske produksjonsselskaper vi har vært i kontakt med har etter at Sørfond ble etablert, opplevd at antallet samarbeidsforespørsler fra filmskaperne i DAC-land har økt betraktelig. En norsk co-produsent uttrykker det slik:

Sørfond er samtaleemne i Cannes og andre steder. [...] Nå er ordet spredd globalt, så nå får vi prosjekt[henvendelser] fra miljøer som vi ellers aldri ville kommet i kontakt med. Det er en god mix av miljøer, noen uetablerte, noen etablerte, noen fra land med svak økonomi og svak filmindustri. Men det er i stor grad veldig mange som kommer til oss nå. Og vi bruker mye tid på å gå gjennom prosjekter.

En annen norsk co-produsent, som opplever å få anslagsvis 200 henvendelser av denne type i året, har erfart at det kan være tidsbesparende å delta på ulike co-produksjonsforum på festivaler omkring i verden der prosjektene som deltar allerede har vært gjennom en siling blant annet med hensyn til kvalitet. Også den norske festivalen Film fra Sør som arrangeres i Oslo hver høst fungerer som en slik møteplass mellom norsk og internasjonal filmbransje. Sørfond Pitching Forum som arrangeres i løpet av festivalen viser seg å være et vesentlig kontaktpunkt.

3.3.1 Sørfond Pitching Forum

Stiftelsen Film fra Sør arrangerer Sørfond Pitching Forum på Filmens Hus i Oslo hver høst under festivalen Film fra Sør. Forumet har navnet sitt fra begrepet *pitch* som betyr en verbal og/eller visuell presentasjon av et nytt prosjekt som man forsøker å selge inn til produsenter⁷. Formålet med forumet er nettopp at aktuelle hovedprodusenter skal få anledning til å presentere sine prosjekter for norske filmprodusenter med sikte på å inngå avtale om co-produksjon. Stiftelsen Film fra Sør mottar over 100 søknader hvert år fra filmskaperne som ønsker å pitche sitt prosjekt. En forhåndsjury nedsatt av Stiftelsen Film fra Sør innstiller deltakere, og endelig utvalgelse foretas av Stiftelsen Film fra Sør i samarbeid med NFI.⁸ Utvalget baseres på en vurdering av prosjektkvalitet. De første årene valgte man ut 12-13 prosjekter, i 2014 kun seks prosjekter. Begrensningen i 2014 ble gjort på grunn av begrensede fondsmidler til utdeling i 2015.

Pitching Forum organiseres som et møte der norske produsenter blir presentert for alle prosjektene som er valgt ut til forumet. Hver hovedprodusent får i løpet av noen tilmålte minutter anledning til å presentere sitt prosjekt for et panel av norske produsenter. Prosjektene presenteres muntlig, gjerne med en power point-presentasjon og eventuelt en teaser. Møtet ledes av en moderator som sørger for å stille klargjørende spørsmål til presentasjonene og som styrer spørsmålsrunde og dialog etter hver presentasjon mellom hovedprodusent og de norske forumdeltakerne. Etter at alle hovedprodusentene har fått presentere seg og sitt prosjekt, gjennomføres det speed-dating som har som formål å gi deltakerne anledning til å snakke mer sammen på tomannshånd. Forumet avsluttes med sosial mingling.

Av de atten prosjektene som har fått støtte fra Sørfond, har fem funnet sin norske co-produsent gjennom Sørfond Pitching Forum.⁹ Det er fortrinnsvis de uetablerte filmskaperne som har behov for å komme og pitche sine prosjekter. Filmskaperne som allerede har flere filmer bak seg og som

⁷ Wikipedia, http://no.wikipedia.org/wiki/Pitch_%28film_og_TV%29, (besøkt 26.11.14).

⁸ Retningslinjer for tilskudd til filmproduksjon fra Sørfond. Fastsett av Utenriksdepartementet 20. januar 2012.

⁹ Det gjelder filmene *Deshora*, *Wakolda*, *Lamb*, *Black sunshine*, og *A maid for each*.

kanskje til og med har vunnet internasjonale priser for sine filmer, vil finne samarbeidspartnere gjennom sitt eksisterende nettverk. Pitcherne har ofte små økonomiske ressurser, derfor får de reisestøtte fra Stiftelsen Film fra Sør.¹⁰

Et av prosjektene som har deltatt på Pitching Forum er den argentinske filmen *Deshora* som fikk støtte i første tildelingsrunde. I løpet av utviklingsfasen hadde prosjektet vunnet en konkurranse i 2010 i regi av det argentinske filminstituttet. De skaffet seg senere en co-produsent fra Colombia som skaffet produksjonsstøtte fra et nasjonalt fond i Colombia, men det var fortsatt behov for ytterligere finansiering. En representant for hovedprodusenten uttaler:

Fortsatt var det en del av finansieringen som ikke var komplett, og planen var å søke forskjellige fond i Europa. Vi søkte Pitching Forum i 2011, og prosjektet ble valgt ut. Jeg reiste til Norge for å delta, og det var der jeg fikk første kontakt med vår norske co-produsent. Det var veldig viktig å få muligheten til å presentere prosjektet for produsenter med ulike profiler. Pitching Forumet var veldig velorganisert. Noen måneder senere [søkte vi Sørfond] og fikk midler som gav oss sjansen til å ferdigstille finansieringen og lage filmen.

Vårt inntrykk er at Pitching Forum har etablert seg som et viktig kontaktpunkt for filmskapere fra utviklingsland som ikke allerede har nettverk de kan benytte i arbeidet med å skaffe den riktige co-produsenten, eller som ikke har egne økonomiske ressurser til å delta på internasjonale arenaer. Det er imidlertid hard konkurranse om å få delta, og det er bare noen få utvalgte som får privilegiet.

Mens Stiftelsen Film fra Sør opplever en massiv interesse fra filmskapere fra utviklingsland som ønsker å komme på Pitching Forum, har ikke interessen fra norsk filmbransje vært like stor. Dette kommer vi tilbake til i kap. 6.2.

3.4 Oppsummering

Sørfond er på vei til å bli godt kjent i internasjonale filmmiljøer. Etter tre søknadsrunder viser det seg at både søknader og tildelinger har god geografisk spredning. Både spillefilm og dokumentarfilm har fått støtte; prosentvis har flere dokumentarfilmer enn spillefilmer blitt innvilget støtte. Flere av filmene er laget av kvinnelige filmskapere, som ellers er underrepresentert i filmindustrien. Når det gjelder geografisk spredning, sjanger og filmskaperens kjønn, er det grunn til å si at Sørfond har bidratt til økt filmmangfold.

Vårt inntrykk er at filmskapere fra utviklingsland har fått god kjennskap til de muligheter som ligger i Sørfond. Stiftelsen Film fra Sør har markedsført fondet på mange internasjonale møtearenaer, og norske produsenter fungerer også som «ambassadører» for fondet. Norske produksjonsselskaper får i økende grad henvendelser fra filmskapere i utviklingsland som ønsker co-produksjonsavtale. Sørfond Pitching Forum ser ut til å være en sentral arena for etablering av nettverk og samarbeid, for de få aktørene som blir plukket ut til å få det privilegiet det er å komme til Oslo og pitche sitt prosjekt.

¹⁰ Pitcherne får reisestøtte fra Stiftelsen Film fra Sør som har mottatt midler fra NFI til å gjennomføre Pitching Forum. Dette er driftsmidler som kommer fra Kulturdepartementet.

4. Kvalitet, mangfold og bistandsbehov

Sørfond skal både styrke film som kulturuttrykk og fremme mangfold og ytringsfrihet. Dette er store og abstrakte målsettinger som juryen må forholde seg til i sine vurderinger. Hva slags type filmprosjekter er valgt ut til nå? Er det etter tre tildelingsrunder mulig å få øye på en begynnende profil for dette fondet? Hvordan står dette utvalget seg i møte med målsettingene til fondet? I dette kapitlet undersøker vi disse spørsmålene. Men først gjør vi rede for hvordan Sørfond og dets jury forholder seg til det mulige dilemmaet mellom kunstnerisk kvalitet og bistandsbehov.

4.1 Juryens arbeid

Midler fra Sørfond er å betrakte både som bistandsmidler og kulturmidler. Slik skiller ordningen seg fra NFIs støtteordning Samproduksjon med utland¹¹, som ikke har dette bistandselementet. Sørfonds jury har en utfordrende oppgave når de innenfor forholdsvis knappe rammer skal bidra til denne doble målsettingen; på den ene siden å styrke film som kulturuttrykk og på den andre siden fremme mangfold, styrke ytringsfrihet og kunstnerisk integritet i utviklingsland. Det er ikke gitt at man innenfor en og samme tildeling vil kunne ivareta begge sider av fondets målsetting. En av våre informanter som har vært involvert som norsk co-produsent mener Sørfond klarer begge deler, men setter samtidig ord på dette dilemmaet:

Som produsent med bakgrunn fra bistandsarbeid, opplever jeg et dilemma. Hvilke filmer skal Sørfond støtte? Skal det støtte de sterkeste stemmene fra sør? De som kommer til Berlin og Cannes? De som også hjelper den norske co-produsenten med viktige kontakter i filmverdenen? Eller skal Sørfond støtte de svake? De som ikke klarer å realisere filmer uten hjelpen fra Sørfond? Jeg har opplevd at når jeg søker på prosjekter som etter min vurdering er meget viktige i et bistandsperspektiv, så når ikke de fram i konkurransen med prosjekter som presenteres av sterke, etablerte filmskapere i sør. Om en ser på prosjektene som er støttet, er det nok slik at både de sterkeste og noen svakere er blitt støttet, men det oppleves som "tryggere" for meg som norsk produsent å satse på de filmatisk sterke prosjektene framfor de som jeg vurderer som viktig bistand. Dette er et dilemma. Hva er egentlig identiteten? Å søke blir et lotto-spill, fordi man ikke vet hvilke prioriteringer som gjøres. I prinsippet er ikke dette vesentlig annerledes enn slik filmer vurderes i en rekke fond, mange steder i verden. Men om en har et bistandsperspektiv i arbeidet, vekker det tanker om hva som er mer og mindre fornuftig. Det ligger en dobbelthet i dette som sikkert er vanskelig å rydde av veien, men jeg synes det er viktig å påpeke at det forholder seg slik.

Informanten setter her fingeren på en potensielt problematisk side ved det å på den ene siden støtte prosjekter som har høy kunstnerisk kvalitet og på den andre siden yte bistand til filmskapere fra utviklingsland som trenger et økonomisk løft for å få framgang i sin filmindustri. Hvordan forholder Sørfonds jury seg til dette mulige dilemmaet? La oss se på hvordan juryen går fram.

¹¹ Samproduksjon med utland, <http://www.nfi.no/bransje/vare-tilskuddsordninger/kinofilm/samproduksjon> (besøkt 07.11.2014).

Juryen skal i følge fondets retningslinjer bestå av tre til fem medlemmer nedsatt av NFI, og til nå har praksis vært tre medlemmer. Minst én av medlemmene skal være fra et DAC-land, og juryen er ny hvert år. Søknadsbehandling og innstilling gjøres av juryen, og NFI gjør endelige vedtak på grunnlag av juryens innstilling.

Før juryen får søknadene til behandling, foretar NFI en siling av søknadene. Silingen har som formål å luke ut søknader som ikke kvalifiserer til støtte på grunn av at de er mangelfulle eller på grunn av andre formaliteter, for eksempel at hovedprodusenten mangler tilknytning til et land på DAC-listen eller at det ikke er dokumentert at minimum 50% av finansieringen er bekreftet, jf. §5 i retningslinjene. En informant fra NFI påpeker hvordan denne silingen sikrer en god prosess:

De prosjektene som kommer til juryen, er alle prosjekter som kvalifiserer og har behov i henhold til det som er formålet [...]. Uansett hvilke prosjekter juryen velger, vil det være innenfor det som er formålet til tilskuddsordningen.

Når juryen skal behandle søknadene, er det derfor bare prosjektbeskrivelser og manus de forholder seg til. I retningslinjene for Sørfond er det presisert hvilke vurderinger og hensyn som skal ligge til grunn for prioritering og tildeling:

Vurdering av og prioritering mellom søknadene skal baseres på en samlet vurdering av kunstneriske, produksjonsmessige, økonomiske, og tekniske hensyn. Det skal særlig legges vekt på formålet til Sørfond, prosjektets kulturelle egenidentitet, herunder bruk av lokalt språk og lokale opptakssteder. Det kan også legges vekt på regissørens og produsentenes erfaring samt representasjon av kvinner i nøkkelposisjoner.¹²

Juryen har med andre ord mange hensyn å ta, men det første og viktigste kriteriet for tildeling av midler er at prosjektet holder høy kvalitet. Et jurymedlem beskriver utvelgelsesprosessen slik:

Søknadene kan se veldig forskjellige ut. Noen har med fullt manus, noen bare et synopsis, noen har lagt ved en pilot. Men det vi bestemte oss for, eller det som er retningslinjene våre, er at vi bare skal forholde oss til prosjektet; om det er originalt, et bra prosjekt som kan bli en bra film. Men nesten alle søknadene har det i seg at de kan bli gode filmer. Så det er vanskelig å plukke ut de beste. Og det er lite penger, så det er vanskelig slik sett også å ta en beslutning om hvor mye de skal få.

Er det behovsstyrt på noen som helst måte? Skjeler dere til hvem som trenger pengene mest for å få realisert prosjektet?

Nei, vi tenker at det kommer i tredje eller fjerde runde, egentlig. Først plukker vi ut de prosjektene vi synes er best. [...] Og så må vi begrense dem. Og da kommer jo andre hensyn inn også. Hvilke land er det vi tenker at trenger dette? Hvilke land har en filmindustri som trenger å styrkes? Og så er det jo også mange ressurssterke regissører. Folk som kommer fra et utviklingsland, men som har reist til USA eller Europa for å få filmutdanning og jobber her, og så drar de tilbake til hjemlandet for å lage film [derfra]. Og da kan man tenke at slike filmer vil kunne finansieres uansett. [...] Og da prioriterte vi kanskje prosjekter som har et større behov, filmer som ikke ville hatt så lett for å få finansiering uten oss. Men når det er sagt, så er det prosjektkvalitet som styrer alt hele tiden.

[...] Er det et dilemma, dette med at det er bistandsmidler, men man skal vurdere utfra kunstnerisk kvalitet?

Vi forholdt oss ikke til dette som bistandsmidler. Men som produksjonsmidler til kunstneriske prosjekter. Vi kunne ikke gjort det annerledes, for da måtte vi hatt andre kvalifikasjoner for å

¹² §6 i Retningslinjer for tilskudd til filmproduksjon fra Sørfond. Fastsett av Utenriksdepartementet 20. januar 2012.

sitte i den juryen. Men så kommer det jo inn mange faktorer, kjønn for eksempel. Man vil jo gjerne diversere litt.

Det første utvelgelseskriteriet, etter silingen basert på kvalifikasjon og formaliteter, er altså kvalitet. Derneft er det fondets økonomiske rammer som avgjør prioriteringen mellom de prosjektene som vurderes som gode nok. Hadde rammene vært større, ville således også flere prosjekter fått tildelt støtte. Juryen foretar ingen kvotering av prosjekter på bekostning av kvalitetskriteriene.

Denne måten å gjøre det på, får sterk støtte fra flere av våre informanter. Det påpekes at det er viktig for fondets anseelse at fondet går inn i prosjekter med god kvalitet, og at det at dette ligger som et grunnkriterium neppe er til hinder for at pengene blir brukt der man trenger dem. En norsk co-produsent uttrykker det slik:

Dette er jo filmmidler. Da er det naturlig å starte med det filmatiske. Det må begynne med kvalitetsvurderinger.

En informant fra Stiftelsen Film fra Sør presiserer at dette dilemmaet i liten grad har vist seg å være et problem, fordi det i søknadsbunken har vært et overskudd av prosjekter som holder høy kvalitet og som samtidig representerer filmskapere som behovsmessig utvilsomt er i målgruppen for fondet. Kvotering har, i følge denne informanten, vist seg å ikke være nødvendig:

Da det var første tildelingsrunde, var vi litt spent på hvilke land som ville ende opp med å få støtte, og da ble det ingen afrikanske prosjekter, og da husker jeg vi var litt skuffet. Vi skulle så gjerne hatt dem med, men man ville ikke kvotere dem inn. Det var de beste prosjektene som skulle få støtte. Men hvis vi nå ser på de atten prosjektene som har fått støtte, så har det etter hvert blitt en ganske jevn fordeling. Med sju prosjekter fra Asia, fem fra Afrika, fem fra Latin-Amerika og ett fra Europa. Over tid jevner det seg ut. Vi har heller ikke trengt å kvotere inn kvinnelige regissører.

En annen informant, som er filmkritiker, påpeker at å gjøre bistandselementet i Sørfond til et hovedkriterium for utvelgelse vil være problematisk:

Hvis Sørfond skal bidra til [utelukkende] å hjelpe filmskapere som ikke vil kunne få realisert filmprosjektene på noen annen måte, eller som må komme fra land som ikke har noen filmtradisjoner og som befinner seg, i forhold til infrastruktur, på et primitivt nivå, så er det klart at da blir det langt færre festivaldeltakelser også, for da [...] vil man fort komme til å støtte prosjekter som ikke helt holder god nok kvalitet. Hvis du føler at det er viktig å støtte den første filmen fra Rwanda som er laget av en kvinnelig, lesbisk filmskaper eller... altså, skjønner du hva jeg mener, hvis du skal spisse det i den retningen, så tror jeg fort det vil kunne gå på bekostning av kvalitet. Min erfaring er iallfall at prosjekter fra Argentina, Mexico og en del asiatiske land ofte har høyere kvalitet enn prosjekter fra for eksempel en del afrikanske land som befinner seg nesten på år null når det gjelder infrastruktur og filmtradisjoner, for å sette det på spissen. [...] Jeg tror at hvis man bare skulle prioritere de som såvidt klarer å holde seg levende, så ville man ikke få så mange festivaldeltakelser, og da kan man ikke smykke seg med priser. Og da blir det mer ren nødhjelp, altså, for å si det slik. Men det er jo et valg man tar. Men jeg ville iallfall synes at det fort ble kjedelig hvis man bare skulle gjøre det til et spørsmål om nødhjelp.

I tråd med denne argumentasjonen er det viktig for Sørfonds synlighet og legitimitet i internasjonal filmindustri at støtten ikke bare går til uetablerte filmskapere, men at det også finnes etablerte filmskapere på tildelingslisten som allerede har bevist at de kan lage filmer som gjør suksess på kinoer og festivaler. Å satse noen av Sørfond-midlene på prosjekter med profilerte regissørnavn som sannsynligvis er «sikre kort» er ikke en uttalt strategi fra Sørfonds side, men har etter manges mening vært klokt, fordi fondet er under etablering og trenger å befeste seg som et fond som støt-

ter gode prosjekter. Selv om det fra et bistandsperspektiv vil være mest rasjonelt å utelukke de filmskaperne som mest sannsynlig vil klare å finansiere filmen sin på andre måter, har Sørfond behov for å framstå som en aktør som vektlegger kvalitet, og dermed skape legitimitet (jf. DiMaggio og Powell 1991). Behovet for å inkludere enkelte «sikre kort» i satsingen, forsterker seg fordi de årlige tildelingsrammene har vært forholdsvis små. Hvis det hadde vært rom for å støtte flere prosjekter, kunne fondet tatt seg råd til å satse med større risiko.

Å finne den riktige balansen mellom å satse på de uetablerte og å satse på de erfarne er vesentlig også for andre filmfond. Det blir en slags hensiktsmessig dynamikk mellom fondet og de ulike filmprosjektene; i noen tilfeller er filmprosjektene helt avhengige av midlene fra Sørfond, i andre tilfeller er det mer slik at det er Sørfond som «trenger» filmprosjektet. Et eksempel på at Sørfond kan ha større behov for filmen enn filmen har behov for Sørfond, er filmen *Cemetery of Kings* regissert av den velrenommerte thailandske regissøren Apichatpong Weerasethakul som er tidligere gullpalmevinner i Cannes. Samtidig er dette litt overforenklet, for selv velrenommerte regissører kan ha vanskeligheter med å skaffe nok finansiering til sine filmprosjekter.

4.2 Har Sørfond skapt en egen profil?

På grunn av denne variasjonen mellom etablert og uetablert, og på grunn av at Sørfond har vært i drift i forholdsvis kort tid, er det ikke uten videre enkelt å fastslå hva som er en typisk Sørfond-film eller hva som er Sørfonds filmatiske profil.

Noen av våre informanter har likevel forsøkt å beskrive noen felles kjennetegn på de filmene som Sørfond har støttet. Her er et par beskrivelser fra henholdsvis en filmkritiker og en representant fra en europeisk filmfinansierende institusjon:

Du kan si at det er veldig få kommersielle sjangerfilmer. De fleste befinner seg innenfor den kategorien som man kaller art house filmer. Som er egentlig en veldig stor gruppe filmer, men det er filmer som er laget mer av kunstneriske motiver enn av rent kommersielle. Altså, det er ingen Kaptein Sabeltann-filmer i noe av det her. Det slår meg, iallfall. At veldig mange av søkerne lager filmer innenfor det segmentet der, da, som heter art house film, og som er mer kunstnerisk motivert. [...] Og det er filmer som ofte gjør det ganske bra på filmfestivaler.

Det er vanskelig å generalisere, for det er litt «epler og pærer». Og vanskelig å si når det bare er noen få filmer som er ferdig. Mye variasjon. [...] Men det er personlige historier, authordriven, rotfestede filmer, lokale men med internasjonal appell. Det er kanskje en måte å beskrive profilen på.

En kikk på lista over filmer som har fått støtte understøtter inntrykket av variasjon. Spennet er stort fra den argentinske psykologiske thrilleren *Wakolda* om nazilegen Dr. Mengeles opphold i Argentina etter andre verdenskrig, til det etiopiske dramaet *Lamb* som tematiserer blant annet klimaendringer og sult, og som forteller historien om niåringen blir sendt bort fra familien sin og som gjør alt for å redde sauene, sin eneste venn.

Flere av filmene på lista tar opp temaer som er tabubelagte og kontroversielle; jf. den vietnamesiske spillefilmen *Flapping in the middle of nowhere* som tar opp abort. Den indiske dokumentaren *When Hari got married* tematiserer arrangert ekteskap, frihet og åpenhet, og ble omtalt slik i avisen Dag og Tid:

When Hari Got Married handlar om kjærleik og arrangerte ekteskap i tida til mobiltelefonen i ein både morosam og provoserande dokumentarfilm fra Dharamsala i India, der Tibets ånde-

lege leiar Dalai Lama held til. Ein turistby der Hari er snakkesalig gifteklar drosjesjåfør som bramfritt fortel kamera korleis han har snakka med den tilkomande kvinna Suman, som er 22 år gamal, i mobiltelefonen. Slik omgår dei også forbodet mot å møtast før ekteskapet og blir betre kjende med kvarandre.¹³

På lista finnes også filmer som med utgangspunkt i virkelige krigssituasjoner eller katastrofer forteller universelle historier med lokale utgangspunkt, jf. den rwandesiske dokumentaren om landsbyen Giti der innbyggerne mot alle odds samlet seg og sto opp mot folkemordene i 1994, og klarte å skape en trygg sone midt i grusomhetene, samt spillefilmen *Murder in Pacot* om et ektepar som prøver å takle konsekvensene av jordskjelvet på Haiti i 2010.

4.3 Oppsummering

Sørfond har vært i drift i såpass kort tid at det foreløpig er vanskelig å beskrive noen klar profil. Variasjonen er stor, men mange av filmene har likevel noe til felles; de er gjerne mer kunstnerisk enn kommersielt motivert, og mange av dem er fortalt med et lokalt utgangspunkt. Samlet sett er det grunn til å konkludere at produksjonene som Sørfond har støttet har blitt, eller er på vei til å bli, filmer som med sine lokale stemmer og sine mange ulike tematikker er viktige bidrag til et større mangfold når det gjelder uttrykk og innhold. Videre tar en stor andel av de støttede filmene opp temaer som er politisk og/eller kulturelt kontroversielle eller tabubelagte, og er i så måte viktige bidrag til å styrke ytringsfriheten og brøyte vei for andre filmskapere som har sterke historier som verden trenger å få høre.

Juryen forholder seg primært til prosjektkvalitet i sin søknadsvurdering. Graden av behov for bistand kan komme inn som et element i prioriteringen mellom søknader som vurderes som gode nok, men brukes aldri som et argument for kvotering. Det potensielle dilemmaet mellom kravet til kunstnerisk kvalitet og behovet for bistand, ser ut til å ha blitt balansert på en god måte fra juryens side. Det kan likevel se ut til at dette doble fokuset i kombinasjon med små økonomiske fondsrammer kan skape noe uforutsigbarhet sett fra søkerens ståsted på hva fondet vil prioritere.

¹³ Mobilgifte i Himalaya, Dag og Tid, 12.10.2012.

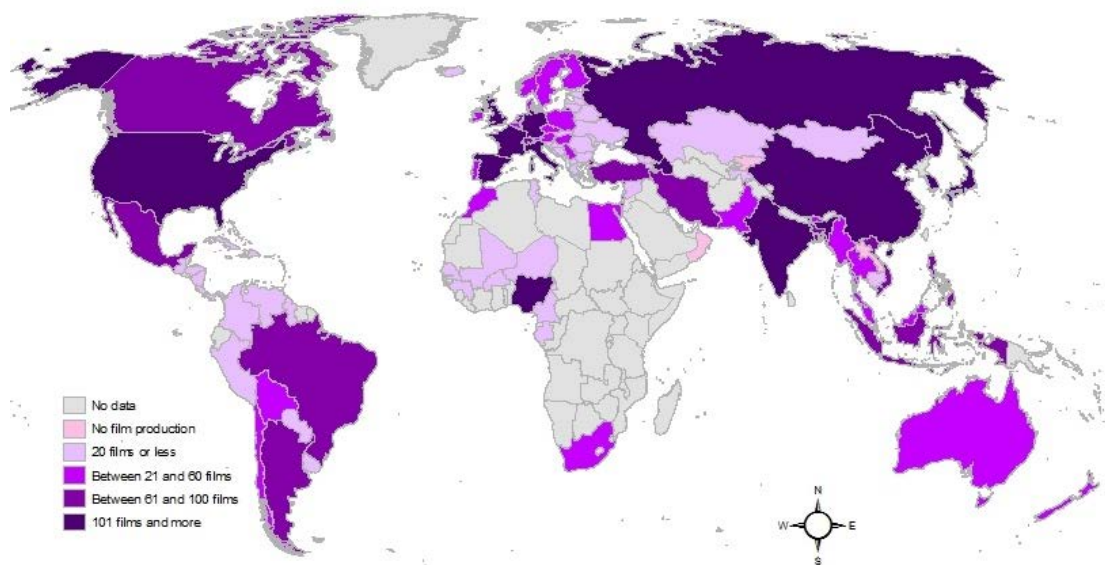
5. Sørfond for filmskapere i utviklingsland

Med Sørfond ønsker Utenriksdepartementet å bidra til å stimulere filmskapere og filmmiljøer i utviklingsland. I dette kapitlet sees Sørfond fra utviklingslandenes perspektiv. Hvilken betydning har Sørfond for filmskaperne og deres profesjonalisering og bedriftsutvikling, for filmmiljøene omkring dem, for filminfrastrukturen i de ulike landene og for samarbeid med internasjonal filmindustri?

5.1 Filmindustri i utviklingsland

Å beskrive omfang og utviklingsnivå på filmproduksjon i utviklingsland generelt lar seg vanskelig gjøre, fordi variasjonen er så stor. Landene på OECDs DAC-liste er land som er definert som berettiget til å motta bistand. På lista finnes land der det skjer en omfattende kommersiell filmproduksjon, det beste eksempelet er India, og land der filmproduksjonen er svært liten, for eksempel Algerie. Vi finner også land på DAC-lista som har lange filmtradisjoner, men der finansiering i dag er svært vanskelig, for eksempel Argentina og Pakistan, og land der den politiske situasjonen gjør at filmproduksjon har dårlige forutsetninger, for eksempel Egypt.

UNESCO har samlet inn og gjort tilgjengelig statistiske data på filmområdet for en rekke land verden over. Dessverre er dataene manglende eller ufullstendige for mange av landene som er representert på Sørfonds tildelingsliste. UNESCO påpeker også selv at det er svært vanskelig å dokumentere filmproduksjon i utviklingsland (UNESCO 2009). Figuren nedenfor viser hvordan produksjon av spillefilm fordeler seg på ulike land i verden, og vi ser at det afrikanske kontinentet utpeker seg som svært svakt dokumentert.

Figur 1: Antall produserte spillefilmer i 2011 på verdensbasis. Kilde: UNESCO Institute for Statistics.

Noe data finnes for Argentina, Armenia, Egypt, India, Libanon, Mexico og Vietnam, blant annet oversikt over antall produserte spillefilmer, hvor stor prosentandel av disse som er 100% nasjonalt produsert og hvor stor prosentandel som er internasjonalt co-produsert, jf. tabellen nedenfor. Vi ser av tabellen at India er i en særstilling når det gjelder antall filmer. De resterende landene mangler det data fra i UNESCOs oversikt.

Tabell 5: Omfang av filmproduksjon i utvalgte land, for året 2011. Manglende data er angitt med bindestrek. Kilde: UNESCO Institute for Statistics.

Land	Antall produserte spillefilmer	% av spillefilmer som er 100% nasjonalt produsert	% av spillefilmer som er internasjonalt co-produsert
Argentina	100	-	-
Armenia	5	80	20
Egypt	28	100	-
India	1255	-	-
Libanon	14	50	50
Mexico	73	81	19
Vietnam	75	56	-

Databasen har også tall som viser omfanget av infrastruktur, for eksempel antall distribusjonsselskaper og antall kinolerret. Dessverre er tallene så mangelfulle når det gjelder landene som er relevante i vår sammenheng at det gir lite eller ingen vesentlig informasjon.

På tross av dårlig statistisk dokumentasjon vet vi at filmene som har fått støtte fra Sørfond representerer land med vidt forskjellige utgangspunkt når det gjelder filmtradisjoner og filminfrastruktur, men også når det gjelder finansieringsstyrke og kulturpolitiske forutsetninger. Derfor vil Sørfonds bidrag spille forskjellig rolle for hver enkelt produksjon og hvert enkelt lands filmmiljø.

5.2 No-spending og ringvirkninger for lokal filmbransje

Sørfond er et fond som foreløpig har støttet noen få filmer fra noen få land. På generelt grunnlag vil det være vanskelig å måle hvilke ringvirkninger et ungt, norsk filmfond har på filmindustri i utviklingsland. Det som imidlertid går an å si noe om, er hvorvidt Sørfond ser ut til å være innrettet på en måte som vil kunne styrke filmindustri i utviklingsland og hvordan personer som kjenner feltet vurderer dette.

Midler fra Sørfond ytes, som tidligere omtalt, som toppfinansierende produksjonsstøtte, inntil NOK 1 mill. pr. prosjekt. Ingen prosjekter har til nå mottatt så mye penger, og beløpene har variert fra NOK 121.000,- til 850.000,-. Filmproduksjon er kostbart, og i vestlig, ikke minst norsk, målestokk ville et tilskudd fra Sørfond på noen hundretusen kroner være mest av symbolsk betydning. For filmprosjektene som har fått støtte fra Sørfond stiller det seg imidlertid annerledes. Her har midlene fra Sørfond jevnt over en reell økonomisk betydning. Det er hovedsakelig tre årsaker til det; for det første på grunn av at prisnivået i de aktuelle produksjonslandene er langt lavere enn i Norge slik at selv små midler rekkes forholdsvis langt, for det andre på grunn av at midlene fra

Sørfond i all hovedsak skal brukes i hovedprodusentens land og for det tredje at Sørfond ikke stiller noen krav om tilbakebetaling.

En informant som representerer Sørfond forteller at vilkåret om at pengene fortrinnsvis skal brukes i utviklingslandet gjør fondet svært attraktivt:

Dette har vi fått klare tilbakemeldinger på fra nesten alle filmskaperne vi møter på festivaler. Vi har vært rundt i tretten forskjellige land, og nesten alle melder tilbake at dette fondet tar filmskaperne på alvor, fordi de får lage sin film i sitt land med sine medarbeidere. Det synes jeg Sørfond skal være stolt av.

Flere av filmene som har fått Sørfond-støtte er produsert av filmskaperne som ikke har mulighet til å skaffe finansiering innenfor egne landegrenser. Disse filmskaperne er på konstant utkikk etter muligheter for finansiering utenlands. Et eksempel er Pakistan, der det ikke finnes statlig filmstøtte. Co-produksjon med utenlandske aktører er eneste mulighet for å realisere filmprosjekter. Filmskaperen bak den pakistanske filmen *Dukhtar* arbeidet i nesten ti år for å realisere prosjektet. Mangelen på statlige støtteordninger, og det at filmen ikke er en Bollywood-film, men en film om alvorlige sosiale temaer, og med to kvinner i hovedrollene, gjorde at ingen i Pakistan ville ta finansieringsrisikoen. Da filmen ble tildelt NOK 750.000,- i Sørfond-støtte, ble det endelig mulig å begynne produksjonsarbeidet. Filmskaperen forteller:

Det var ikke en veldig stor del av budsjettet vårt, men det var likevel viktig fordi det kunne brukes i Pakistan. Jeg fikk fondsmidler fra et par andre steder også, men de kunne ikke brukes i Pakistan. [...] Så selv om det var en liten del, var det akkurat det vi trengte for å finne de andre brikkene i finansieringspuslespillet, slik at vi fikk kommet i gang med å filme. Når du har små midler, blir du tvunget til å tenke kreativt.

Det palestinske prosjektet *Palestine Stereo* er et annet eksempel på en film der midlene fra Sørfond var viktige. Palestinsk filmindustri er lite utviklet og dårlig organisert, og finansiering er vanskelig. En representant fra det norske co-produksjonsselskapet påpeker at denne typen prosjekt som er produsert i et land uten et internt marked, er helt avhengig av denne type støtte for å kunne virkeliggjøres. Selv om midlene fra Sørfond (NOK 750.000,-) kun utgjorde 10% av filmens totalbudsjett, var disse midlene viktige for å sikre prosjektets likviditet, og de dekket det meste av innspilingsarbeidet som foregikk i Ramallah og Jalazon flyktningeleir.

Også filmer fra land med mer utviklet filmindustri, har hatt god nytte av Sørfond-midler. Et konkret eksempel er det mexikanske filmprosjektet *Los Herederos* der midlene fra Sørfond spilte en helt avgjørende rolle i sluttfasen med budsjettarbeidet, noe som bekreftes fra både mexikansk og norsk side.

En side ved Sørfond som skiller det norske fondet fra en del andre fond, for eksempel det franske fondet Fonds Sud Cinéma, er at man stiller krav om at minimum 70% av tilskuddsbeløpet skal benyttes i utviklingslandet. Dette er kjent som prinsippet om no-spending, altså at det ikke er knyttet betingelser til midlene om bruk av norske filmarbeidere. Nesten samtlige av våre informanter framhever dette som en unik og særlig vesentlig side av Sørfond. En informant som representerer et vestlig produksjonsselskap som har vært involvert i flere co-produksjoner med filmskaperne i utviklingsland hevder at Sørfond er et av de viktigste internasjonale fondene på grunn av at det ikke kreves at pengene brukes i Norge, og på grunn av at det ikke kreves tilbakebetaling. Hvis man må leie inn for eksempel filmfotograf eller lydmann fra Europa, vil det spise opp en uforholdsmessig stor del av budsjettet. Det vil også kunne skape mye spenning i teamet, fordi de europeiske medarbeiderne får så mye bedre betalt enn de lokale. Sørfonds innretning gjør at utviklingslandet får mye mer ut av støtten:

Jeg forstår jo hvorfor en del fond ofte setter krav om spending i eget land, for mange av disse fondene består jo offentlige penger. Så, på overflaten, gir det mening å se pengene komme i retur til opphavslandet. Men det kommer helt an på hvordan man måler utbytte, og hvordan man ser på utviklingsstøtte. Hvis man ser utbyttet av investeringen som en åpning av muligheter for kreativ utveksling og kulturforståelse, og støtte til kultur som en vei mot et mer aktivt medborgerskap, og en forbedring av den økonomiske sektoren gjennom å styrke mottakerlandets filmskaperes og produsenters kapasitet og muligheter, da framstår dette for meg som et mye bedre utbytte enn å bruke litt mer i Frankrike eller Tyskland eller hvor enn disse fondene kommer fra.

Flere informanter er opptatt av at no-spending og at pengene ikke skal tilbakebetales, gjør Sørfond til et godt bistandstiltak. Henholdsvis en representant for en hovedprodusent og en norsk co-produsent uttrykker det slik:

Det vanskeligste på Haiti – og andre steder i «Sør» - er den totale mangelen på nasjonale institusjoner, hjelp til og finansiering av film. Det betyr at enten kan du ikke lage film lokalt, i det minste ikke på profesjonelt vis, eller du må få all finansiering fra vestlige land med de begrensninger som følger med det: krav om å bruke deler av pengene i det vestlige landet, eierskapsrettigheter som ikke lenger ligger hos parten i «Sør», men hos parten i det vestlige landet, etc. Det at Sørfond stiller krav om at pengene brukes i produksjonslandet i «Sør», er en stor hjelp for å bygge lokal filmindustri og tilby produksjonsstøtte.

Dette er en type penger det finnes ekstremt lite av i verden, nemlig at det ikke er sterke krav om tilbakebetaling, det har ikke form av kjempedyre lån, det er bistand, ikke sant. Det letter trykket. Det er en type midler som gir filmskaperen frihet til å lage filmen sin. Mer risikobaserte finansieringskilder legger mer bånd på hva som kan gjøres.

Slik sett kan Sørfond bidra både til utbygging av lokal filmindustri og åpne muligheter for økt ytringsfrihet gjennom å skape rom for å realisere filmer med innhold som ellers ikke ville fått finansiering.

Det er vanskelig å peke på eksempler på at Sørfond-støttede filmproduksjoner har ført til positive endringer i produksjonslandets infrastruktur for film rent konkret. Flere informanter erfarer at det har stor innvirkning, selv om det konkret vanskelig lar seg beskrive. Det viser seg likevel at i land helt uten eksisterende infrastruktur kan selv en liten enkeltstående filmproduksjon føre til en forbedring. Et eksempel er produksjonen av filmen *Giti* i Rwanda. Fordi det er behov for et lydstudio i postproduksjonen, arbeider man med å bygge opp et lydstudio i Kigali i Rwanda. Dersom dette lykkes, er dette et lite, men vesentlig skritt i riktig retning, og noe som vil gjøre det langt enklere for andre filmskapere i Rwanda i neste omgang.

Pakistan og filmen *Dukhtar* er et annet eksempel. Pakistans filmindustri hadde en gullalder på 1960-70-tallet, før den på 1980-tallet begynte å fallere. Nå finnes det lite eller ingen kommersiell filmindustri i landet, og situasjonen er en helt annen enn i nabolandet India. Det finnes ingen statlige institusjoner som tar ansvar for filmområdet, og filmskapere må også utenlands, for eksempel til India, Singapore, Hong Kong, USA eller Midtøsten for å gjøre postproduksjon. Filmskaperen bak *Dukhtar* er en av flere filmskapere med pakistansk opphav som har tatt utdanning i utlandet, og som siden har kommet tilbake til Pakistan for å lage film. Nå har hun startet en dialog med landets utenriksdepartement og kulturdepartement med formål om å arbeide fram en etablering av et nasjonalt filmfinansierende organ. Dersom det lykkes, vil det være et viktig bidrag i arbeidet med å bygge opp en infrastruktur. Gjennom å støtte filmer fra land med denne type utfordringer, bidrar Sørfond til å styrke filmskapere som i fortsettelsen vil kunne være viktige aktører i oppbyggingen av lokal filmindustri.

Filmskaperen bak *Murder in Pacot* er et eksempel på en filmskaper som utviser høy bevissthet omkring hvordan hans bruk av lokal arbeidskraft kan stimulere haitisk filmindustri som pr. i dag er lite utviklet:

Mitt produksjonsselskap basert i Port-au-Prince, Haiti, initierte produksjonen av *Murder in Pacot*. Jeg begynte med å leie inn den kjente haitiske forfatteren Lyonel Trouillot for å utvikle manuset med meg. Hovedideen var å skape et Haiti-basert prosjekt og bruke lokal produksjonskapasitet og stab. Takket være min produksjonserfaring fra Haiti gjennom to tiår, visste jeg at jeg kunne basere meg på lokale filmteknikere, skuespillere og tjenestetilbydere, og til og med noe lokal finansiering. For å komplettere staben, og også for å få tilgang til profesjonelt opptaksutstyr som ikke er tilgjengelig på Haiti, etablerte jeg en co-produksjonsavtale med Frankrike og den Dominikanske republikk. Dette gjorde også at profesjonelle franske filmteknikere kunne trene opp lokal stab gjennom pre-produksjon og opptaksfase i Port-au-Prince.

Denne filmskaperen påpeker videre at prinsippet om no-spending i Norge er helt vesentlig for å kunne arbeide lokalt på denne måten. Også filmskaperen bak filmen *Dukhtar* bekrefter at innspillingen av filmen betydde svært mye for de lokale skuespillerne og filmarbeiderne som utgjorde staben. Den profesjonelle treningen de fikk i løpet av produksjonen danner nå grunnlaget for at flere av disse nå mottar henvendelser fra Bollywood om å komme å lage film i India. De som deltok i produksjonen opplever altså at kvaliteten på arbeidet deres har blitt verdsatt av omverden.

Dersom filmer fra land med lite utbygd filmindustri gjør internasjonal suksess, vil filmen og filmskaperen bli synlige for bevilgende myndigheter i hjemlandet som, i følge våre informanter, vil kunne utløse støtte senere. Unntaket er der vi snakker om undertrykkende regimer og filmer som er regimekritiske; der vil denne synligheten ikke ha en slik effekt.

At filmer fra land med lite utbygd filmindustri gjør internasjonal suksess, kan også ha en mer generell ringvirkning gjennom å virke inspirerende på andre filmaktører i hjemlandet, påpeker en informant som representerer Stiftelsen Film fra Sør:

La oss ta utgangspunkt i Vietnam. Hvis vi støtter en kvalitetsproduksjon derfra som får internasjonal oppmerksomhet, så gir det noe tilbake igjen. Det er akkurat som innenfor sport; har du en som gjør det bra internasjonalt, så hører du om det. Altså, det gir noe tilbake til den industrien du er en del av. At du har markert deg, du får det til, du blir oppfattet som å levere kvalitetsfilm, kommer inn i prestisjefylte festivaler, vinner priser. Det er klart at det gir noe tilbake. Sånn er det jo for enhver norsk regissør, også.

Informanten bruker Vietnam som et eksempel, fordi den vietnamesiske filmen *Flapping in the middle of nowhere* har fått stor internasjonal oppmerksomhet og har vunnet prisen for beste film på den internasjonale kritikeruken i Venezia i 2014.¹⁴ En representant for den norske co-produsenten mener at selv om filmen tar opp et kontroversielt tema (abort), gjør Sørfond-finansieringen og den internasjonale anerkjennelsen at filmen nå får distribusjon i Vietnam, og at filmen vil inspirere til debatt og oppmuntre andre vietnamesiske filmskapere til å ta tak i vanskelige temaer.

Det som har skjedd i kjølvannet av lanseringen av den pakistanske filmen *Dukhtar* er interessant i så måte. En representant for hovedprodusenten forteller at realiseringen av *Dukhtar* har ført til at andre filmskapere nå ønsker å realisere filmideer som de hittil ikke har hatt tro på at det er mulig

¹⁴ SØRFOND-film med suksess i Venezia, <http://rushprint.no/rushes/sorfond-film-med-suksess-i-venezia/>, Rushprint. Publisert på nett 09.09.2014.

å lage i Pakistan, fordi de handler om sosiale temaer som for eksempel æresdrap. Etter *Dukhtar* har de, i følge vår informant, fått tro på at det finnes et publikum som ønsker å se noe annet enn Bollywood-film.

5.3 Kredibilitet

Vårt inntrykk, basert på våre informanternes utsagn, er at det å ha kommet gjennom nåløyet hos Sørfond, gir en viss prestisje og kredibilitet. Det er flere årsaker til dette. En viktig årsak er at det, som vi har omtalt tidligere, er få finansieringskilder for film, og at kampen om de få midlene som finnes er tøff, og at det bare er de aller beste som får. En annen årsak er at Sørfond, i følge våre informanter, har opparbeidet seg et godt renommé når det kommer til juryens seleksjon, her beskrevet av henholdsvis en norsk co-produsent, en vestlig co-produsent og to hovedprodusenter:

Sørfond gir en kredibilitet. [...] Det setter filmskaperne i posisjon, og gjør at de blir lagt merke til. Sørfond-stempelet er blitt prestisje. [...] Fordi prosjektene er godt valgt ut, fordi høy kunstnerisk kvalitet blir vektlagt.

Selv om Sørfond ikke har eksistert så lenge, har utvalget vært bra, så det er tydelig at det er gode folk som er rådgivere på dette. Det er en balanse mellom førstegangsfilmskapere og mer erfarne filmskapere, og også dokumentarer; alt dette er viktig å støtte av mange ulike grunner. Jeg er ikke kjent med hvordan juryen arbeider, men de har gjort veldig gode valg.

På tross av fondets korte liv, blir det oppfattet som et prestisjefyllt og selektivt fond. Det er vi- den kjent at det er vanskelig å oppnå støtte fra det. Så det betyr prestisje, og at man har et sterkt, solid prosjekt, hvis man får det.

Utvalget av de prosjektene som har fått støtte er gjort så nøye at på en måte er Sørfond også et kvalitetsstempel.

Denne kredibiliteten kan også ha en sammenheng med at Sørfond er kjent som et «rent» fond, til forskjell fra hvordan enkelte andre fond kan oppfattes som å basere sine tildelinger på andre utenforliggende faktorer. En norsk co-produsent uttrykker det slik:

Det er mange fond i verden hvor bekjentskap spiller inn. Det foregår nok en del dealing rundt omkring. Men for eksempel Sørfond, Hubert Bals Fond og German World Cinema Fund er kjent for å være rene. Hvis du får penger fra disse fondene, er det fordi prosjektet ditt er bra. Det er ikke fordi en eller annen produsent er kameraten din eller...

At Sørfond oppfattes som et seriøst, solid, trygt, hederlig og profesjonelt fond bekreftes av de av våre informanter som selv representerer andre europeiske filmfinansierende institusjoner. Samtidig finnes det informanter som påpeker at den begrensede størrelsen på fondet og dets korte levetid gjør at fondet foreløpig ikke kan skryte på seg å ha blitt det samme kvalitetsstempelet som for eksempel Hubert Bals Fund har blitt etter 25 års virketid.

5.4 Internasjonalt samarbeid og kunnskapsutveksling

Sørfond stiller krav om at det er etablert et samarbeid mellom hovedprodusent i DAC-land og en norsk co-produsent. Den norske co-produsenten er det primære kontaktleddet mellom Sørfond og hovedprodusent. Utover denne rollen varierer det mye hva slags rolle den norske co-produsenten spiller i de ulike filmproduksjonene. Det ene ytterpunktet er at den norske co-produsenten har et

rent administrativt ansvar for søknad og rapportering, og at øvrig kontakt med hovedprodusenten er svært begrenset. Det andre ytterpunktet er at den norske co-produsenten tar aktivt del også i det kreative arbeidet, trår til med assistanse underveis ved behov, kommer med innspill i co-produksjonen, og tar ansvar for skandinavisk lansering. Hvor aktiv rolle den norske co-produsenten tar, kan ha å gjøre med hvilken fase prosjektet er i på det tidspunktet vedkommende blir involvert, og om co-produsenten kan bidra med kompetanse som ikke allerede finnes i produksjonsmiljøet eller hos andre eventuelle co-produsenter. Som i alle andre samarbeidssituasjoner kan det også handle om personlig kjemi. I enkelte tilfeller har det utviklet seg vennskap og ønsker eller konkrete planer om videre samarbeid. Her er beskrivelser av samarbeidet fra fem av de mest fornøyde informantene fra hovedprodusentsiden:

Den norske co-produsenten har vært en utrolig verdifull partner. Hun har vært et aktivt involvert medlem av teamet som har kommet med tilbakemeldinger på den kreative utviklingen av filmen, og som også har gitt oss råd omkring de mer praktiske aspektene ved produksjonen. Hun har hjulpet til med å mekle mellom ulike oppfatninger innad i teamet, og har kommet opp med forsonende og innsiktsfulle løsninger. Hun er en erfaren filmskaper, og hennes brede erfaring har vært et flott tilskudd til produksjonen.

Å jobbe med han har vært et flott bidrag allerede fra startfasen og videre gjennom produksjon og post-produksjon. Han har vært veldig reflektert og mottakelig, selv om Sørfonds retningslinjer ikke krever noen spesifikk handling eller ansvar fra den norske co-produsenten utover å være kontaktledd til Norsk filminstitutt.

Samarbeidet med den norske co-produsenten har vært veldig aktivt, ikke bare på det økonomiske, men også på det kreative. Vår co-produsent fulgte hele prosessen med å lage filmen, fra pre-produksjon, opptak, postproduksjon, og han hadde meninger om de forskjellige klippene, noe som var avgjørende for å komme fram til den endelige klippingen, og som gjorde det til en veldig interessant prosess. Hans perspektiv hjalp oss til finne fram til et universelt språk uten at filmen mistet sin identitet, slik vi ønsket.

Samarbeidet med norsk co-produsent går veldig bra. Det har vært et veldig forfriskende samarbeid i dialog og tilbakemeldinger omkring prosjektet. Flere skype-møter med diskusjon av prosjektet, de forskjellige aksene, synsvinkler og karakterene i filmen. Samarbeidet har vært på et kreativt, så vel som på et finansielt, nivå. Vi har også diskutert de forskjellige distribusjonsstrategiene som er mulige i Europa og spesielt i de skandinaviske landene.

For min del har det vært et stort privilegium å arbeide med en erfaren produsent, og som har mer erfaring med internasjonal finansiering. Co-produsenten har vært veldig god på å få satt sammen pakken, ha evnen til å pitche på en god måte, og skaffe fondsmidlene. Det har vært et utbytterikt forhold, slik sett. Vi har flere co-produsenter, og alle co-produsentene har sitt ansvar, og i vårt prosjekt var norsk co-produsent ansvarlig for den norske co-produksjonsdelen, så han har hjulpet oss med å administrere og organisere det. Han har spilt størst rolle med hensyn til finansiering og slikt, ikke så mye på det kreative, i og med at han kom ganske sent inn i prosessen. Og i festivalfasen, vil han hjelpe oss med å nå ut i den skandinaviske verden, hjelpe til med å lansere den og finne ut hvilke muligheter vi har.

Det er også hovedprodusenter i vårt materiale som melder om at de har hatt begrenset kontakt med norsk co-produsent, og at vedkommende har spilt kun en mindre rolle. En av de norske co-produsentene forteller om et samarbeid som slett ikke har vært knirkefritt:

Samarbeidet oss i mellom var konstruktivt og lærerikt undersøkelsesprosessen, men har dabbet betraktelig av under produksjon av filmen, og hovedprodusenten har ikke overholdt informasjonsplikten nedfelt i co-produksjonsavtalen underveis, selv om jeg har purret flere

ganger. Det jeg vet er at produksjonen er forsinket grunnet problemer i etterarbeidet, men hva dette skyldes, er mindre klart.

Geografisk avstand, språk- og kommunikasjonsproblemer, forskjeller i forretningskultur og andre kulturforskjeller kan vanskeliggjøre samarbeidet mellom hovedprodusenter og norske co-produsenter.

Vårt hovedinntrykk, basert på de tilbakemeldinger vi har fått fra den ene eller andre parten, eller fra begge parter, er at samarbeidet ofte er svært fruktbart og at det gir uttelling på flere måter. For å oppsummere, kan vi si at den norske co-produsenten ofte har vist seg å bringe inn filmfaglig kunnskap og erfaring i produksjonsmiljøet, og gjerne nye og forfriskende perspektiver. De har også vist seg å kunne bidra i prosessen med å gjøre filmen mer aktuell og appellerende med tanke på et internasjonalt publikum, samt å kunne bidra i det konkrete arbeidet med lansering og distribusjon. Slik sett bekrefter vårt materiale det som kommer fram i en studie av hva som skal til for å bygge bærekraftige filmforetak, at nettopp internasjonale forbindelser og nettverk er en svært viktig suksessfaktor (Olsberg SPI 2012).

5.5 Mobilitet, co-produksjon og distribusjon

Som vi har sett i kap. 5.2, skal Sørfondmidlene fortrinnsvis benyttes i utviklingslandet. Det ligger med andre ord ikke noe incentiv i denne ordningen som gjør at filmskaperen fra utviklingslandet må produsere deler av filmen i Norge, selv om må ha en norsk co-produsent med på laget. Slik sett er det ikke noe i selve produksjonsstøtten som bidrar til at filmskaperen får reise ut av sitt land i forbindelse med produksjonen. Fondet yter heller ikke distribusjonsstøtte. Likevel mener flere informanter at Sørfond bidrar nettopp til at filmskaperen øker sin mobilitet. Dette perspektivet kan til en viss grad forsvares. For det første handler det om hvordan co-produksjonsavtaler kommer i stand, og for det andre handler det om distribusjon:

Filmindustrien verden over sliter i dag med å etablere gode inntektsmodeller (jf. Olsberg SPI 2012). De ulike filmfondene bidrar til å avhjelpe situasjonen. Den vanskelige finansieringssituasjonen på filmområdet gjør at filmskapere over hele verden, men spesielt filmskapere med manglende finansieringsmuligheter i hjemlandet, aktivt jakter på co-produksjonsmuligheter i andre land. Pitchingarenaer arrangeres mange steder, gjerne i forbindelse med festivaler, og reisestøtte gjør at filmskapere fra utviklingsland gis mulighet for å komme personlig til arrangementet. Gjennom Sørfond Pitching Forum gir Sørfond filmskapere fra utviklingsland mulighet til å reise ut og møte norsk filmbransje. Slik sett bidrar Sørfond til økt mobilitet for filmskapere allerede før søknad til fondet er sendt, selv om det kun er et fåtall deltakere som innvilges deltakelse hvert år.

Sørfond gir, som nevnt tidligere, ingen støtte til distribusjon. Filmer som har fått støtte fra Sørfond har imidlertid sin skandinaviske premierevisning på Film fra Sør-festivalen.¹⁵ Flere filmskapere som har fått støtte har vært gjester ved festivalen, og slik fått ytterligere publisitet omkring sin film, og en anledning for videre nettverksbygging. Filmene har, flere av dem, fått støtte også fra andre fond, og i sum gir denne finansieringen filmskaperne økt synlighet.

Av de ni filmene som er ferdigprodusert og lansert, har flere fått bred oppmerksomhet gjennom visning på flere viktige festivalarenaer, som tabellen nedenfor gir en oversikt over. *Wakolda* er vist

¹⁵ Jf. §14, Retningslinjer for tilskudd til filmproduksjon fra Sørfond. Fastsett av Utenriksdepartementet 20. januar 2012.

på nitten festivaler, inkludert Film fra sør, og er foreløpig den filmen som har fått bredest festival-distribusjon.

Tabell 6: Ferdigstilte filmer: premiereår og angivelse av om filmen er vist på kino i hjemlandet, på festivalen Film fra Sør og på utvalgte internasjonale filmfestivaler. Kilde: NFI.

Tittel	Tilskuddsår	Planlagt premiere	Kino hjem-land	Vist på Film fra sør	Int. filmfestivaler i utvalg
<i>Char – The Island Within</i>	2012	2012	-	x	Busan, GZDOC, Dubai, Goa, Krakow, La Rochelle, Thessaloniki, Sydney, Tiburon, Moskva, Kathmandu etc.
<i>Deshora</i>	2012	2013	x	x	Berlin, Colombia, Argentina, Ecuador, Israel, Belize, Bergen, Hviterussland, Thessaloniki etc.
<i>Yvi Maraey (Kandire)</i>	2012	2013	x	x	Mar del Plata, Argentina, Frankrike, Canada, Havana etc.
<i>Dukhtar</i>	2012	2014	x	x	Toronto, Busan, London, San Francisco, Stockholm
<i>Palestine Stereo</i>	2012	2013	x	x	Toronto, Dubai, Hong Kong, Lyon, Seattle, Tyrkia, Taiwan, Egypt, Australia, USA, Frankrike
<i>Wakolda</i>	2012	2013	x	x	Cannes, Australia, Venezuela, Peru, Sarajevo, Montreal, Argentina, San Sebastian, Storbritannia, Chicago, Tyrkia, Brasil, Chile, Zagreb, Litauen, Israel, Taiwan, USA
<i>When Hari Got Married</i>	2012	2012	x	x	New Taipei, USA
<i>Flapping in the Middle of Nowhere</i>	2013	2014	x	x	Venezia, Toronto, Korea
<i>Murder in Pacot</i>	2014	2014	x		Toronto

En rapport om co-produksjon i europeisk sammenheng, dokumenterer at europeiske co-produksjoner i gjennomsnitt blir lansert på flere europeiske markeder og genererer høyere besøks-tall enn de filmene som ikke har utenlandske co-produsenter (Kanzler 2008). Rapporten skisserer mulige forklaringer på dette:

- Co-produksjoner har ofte større budsjetter, fordi de baserer seg på flere finansieringskilder. Det er gjerne en sammenheng mellom budsjettstørrelse, produksjonsverdi, kommersiell appell på den ene siden og besøkstall på den andre siden.
- Co-produksjon gir bedre tilgang til internasjonal kringkasting og distribusjon, fordi man utnytter hver enkelt co-produsents nettverk.
- Co-produsenter vil prege filmens uttrykk og bidra til å gi den internasjonal appell.
- Co-produksjon gjør det ofte mulig å benytte andre skuespillere enn hva som ellers ville vært mulig, for eksempel gjennom en miks av internasjonale og mer lokale stjerner, noe som bidrar til å gjøre filmen attraktiv for et bredt publikum i mange land.
- Co-produksjoner er ofte engelskspråklige, noe som senker barrieren for internasjonal distribusjon, spesielt i land der undertekster i liten grad benyttes, for eksempel i Storbritannia.
- Og sist, men ikke minst, det faktum at lansering på flere markeder betyr høyere besøks-tall.

Selv om rapporten tar for seg europeiske co-produksjoner, er det grunn til å anta at mye av dette også vil være gyldig for internasjonale co-produksjoner. Sørfond kan allerede nå vise til flere filmer som har fått god distribusjon, og basert på vårt materiale er det grunn til å konkludere med at den norske co-produksjonen sammen med annen internasjonal co-produksjon er en viktig årsak til dette.

Oppsummert, kan vi si at støtten fra Sørfond gjennom den måten den er innrettet på, ikke bidrar direkte til å øke filmskapernes mobilitet. Ser vi derimot Sørfond som en brikke i en større sammenheng der mange festivaler og fond spiller sammen i co-produksjon og distribusjon, framstår Sørfond gjennom Pitching Forum og sin relasjon til visningsarenaen Film fra Sør som en av mange viktige drivende faktorer for mobilitet for filmskapere fra hele verden, også fra utviklingsland.

5.6 Oppsummering

Landene på DAC-listen har ulike utgangspunkt for filmproduksjon, og Sørfonds bidrag vil i så måte være forskjellig i omfang og innhold avhengig av hvilket land og hvilken produksjon vi snakker om. Å si noe om generelle effekter av Sørfond etter såpass kort virketid, er ikke mulig, men enkeltstående resultater er det mulig å peke på. Det er flere eksempler på at midlene fra Sørfond har bidratt til å realisere prosjekter, utløse ytterligere støtte, øke kunnskapsutvikling, samarbeid, mobilitet, nettverksbygging og synlighet, noe som igjen bidrar til inspirasjon for andre og forhåpentligvis økt bevissthet og vilje hos lokale myndigheter. Resultatene ser ikke ut til å være helt tilfeldige; det synes å være en klar sammenheng mellom disse enkeltstående resultatene og den måten Sørfond er innrettet på, med krav om at mesteparten av pengene skal brukes lokalt i utviklingslandet og at det ikke er krav om tilbakebetaling.

6. Sørfond for norsk filmbransje

I dette evalueringsoppdraget er det lagt størst vekt på hvilke ringvirkninger Sørfond skaper for filmmiljøer i utviklingsland, og det er mindre fokus på hva dette har å si for norsk filmbransje. Det er naturlig, i og med at Sørfond er et bistandstiltak, og ikke et kulturtiltak med nasjonalt nedslagsfelt. Det er likevel ikke til å komme forbi at tiltaket, siden det involverer norske co-produsenter, også kan gi resultater for norske aktører. I internasjonal filmindustri ser vi dessuten mer og mer globalt samarbeid (Ryssevik m.fl. 2014), og det er ikke uten videre gitt at kunnskaps-overføringen nødvendigvis er enveis – fra nord til sør – men at den like gjerne kan gå den andre veien. I dette kapittelet ser vi Sørfond fra perspektivet til norsk filmbransje med fokus på hvilke ringvirkninger tiltaket har for norske filmskapere.

6.1 Kunnskap, nettverk og nye muligheter

Mange av de norske co-produsentene vi har vært i kontakt med, har fått mye igjen for å involvere seg i Sørfond-prosjekter. Flere forteller om at de gjennom samarbeidet har fått nye erfaringer som gjør dem bedre rustet til å jobbe internasjonalt, og det går både på det filmfaglige og det som har med internasjonalt samarbeid og interkulturell kommunikasjon:

Det har hatt stor verdi for selskapet vårt [...]. Det har vært en god kulturutveksling samt film-kunnskapsutveksling mellom oss. Hva filmen betyr, hvordan den kommuniserer, hvordan vi forstår og tolker forskjellige grep som er gjort i filmen har vært svært viktig for alle parter. Det vil hjelpe meg å øke kvaliteten på de filmer jeg jobber med i Norge.

Jeg har fått et innblikk i den palestinske situasjonen generelt og i palestinsk filmproduksjon spesielt, noe som har bidratt til økt bevissthet om hvor geografisk og politisk betinget tilgangen til midler for å uttrykke seg gjennom kunst er. Jeg har også fått erfare viktigheten av tydelighet, men også respekt for kulturelle forskjeller i internasjonalt samarbeid.

Å formidle historier som underholder, begeistrer eller utfordrer publikum, er en viktig drivkraft for mange filmskapere (Stavrum 2009). Vårt inntrykk er at idealisme og samfunnsengasjement i stor grad gjelder filmskaperne som har engasjert seg i Sørfond-produksjoner. Flere av de norske co-produsentene har tidligere internasjonal erfaring, og har et brennende engasjement for å bidra til å fortelle historier som det er viktig at verden får høre. Samarbeidet gjør også at man som norsk, og dermed i utgangspunktet forholdsvis privilegert, filmskaper får et balansert syn på egen situasjon i kontrast til hvilke forutsetninger samarbeidspartnerne i utviklingslandene har for sin virksomhet. En av de norske co-produsentene beskriver det slik:

Jeg har hele tiden vært utrolig imponert over [dem] som produsenter. De har jobbet med co-produsenter og finansierer i mange land, og er svært ressurssterke [...]. Samtidig opererer de i en annen virkelighet. Fremdriftsplanen deres, og særlig datoene for opptak, ble flere ganger forsinket på grunn av bilbomber [...]. Det er mange grunner til at mine prosjekter har blitt forsinket, men å jobbe med dem setter dine egne utfordringer som produsent i perspektiv. Mitt inntrykk er at [de] utretter svært mye under vanskelige forhold.

Selv om det i mange tilfeller er lite å hente økonomisk for de norske co-produsentene, vil det avhengig av graden av involvering, nesten alltid være noe å hente enten faglig eller nettverksmessig. I mange av produksjonene er det også, som nevnt, andre co-produsenter fra andre vestlige land som

også vil kunne bli viktige framtidige samarbeidspartnere. Slik vil det ofte ikke bare være en toveis interaksjon og utveksling, men en treveis, eller i noen tilfeller enda større nettverk med samhandling.

De filmene som får bred distribusjon og god kommersiell mottakelse vil imidlertid også kunne gi en større inntekt også for de norske co-produsentene, slik en av dem påpeker:

Vi kan også forhandle om [norske distribusjons-]rettigheter. Hvilket betyr at vi kan potensielt få mer ut av det økonomisk dersom filmen blir vellykket [...]. Så i utgangspunktet er det i kroner og øre et tapsprosjekt. [...] Men det vi alltid får er tilgang på kompetanse, utvidelsen av nettverk og bygging av omdømme, til når vi skal ut i verden med våre prosjekter.

De av de norske co-produsentene som har vært involvert i filmer med internasjonalt kjente produsenter eller regissører, vil kunne få mye ut samarbeidet:

For egen del betyr det utrolig mye å kunne samarbeide med en regissør av dette internasjonale ryktet. Internasjonalt er track-record av stor betydning, og at jeg nå har co-produsert en film av en regissør som jevnlig har filmer på de viktigste festivalene og har sittet i juryen i både Cannes og Berlinale vil trolig åpne noen dører for meg også. Når det fremover vil bli viktigere å også hente internasjonal finansiering til norske filmer, vil dette også kunne utgjøre forskjellen i prosessen med å finne relasjoner og bli hørt.

Satt på spissen, ser det ut til at de norske co-produsentene har to ulike tilnærminger til Sørfond. Noen av dem har først og fremst en sterk idealisme i bunnen for sitt engasjement, og ønsker å hjelpe fram unge, uetablerte filmtalenter fra utviklingsland som har sterke historier å fortelle. For andre er Sørfond også et springbrett for egen internasjonal karriere, gjennom at de først og fremst involverer seg i prosjekter med velrenommerte filmskapere som allerede har bevist at de kan lage publikumssuksesser. I praksis er det sannsynlig at de fleste har både idealistiske og kommersielle begrunnelser for sitt engasjement. Filmskapere er tross alt blant de kunstprodusentene som i aller størst grad og uten integritetsproblemer kombinerer kunst og kommers, hvis vi sammenligner dem med for eksempel billedkunstnere eller scenekunstnere (jf. Mangset 1997, Stavrum 2009). Det er likevel viktig å påpeke at den norske co-produsentens økonomiske gevinst vil variere mye avhengig av hvilket prosjekt det dreier seg om.

For norsk filmbransje generelt utgjør Sørfond en dør ut til internasjonal filmindustri. At Sørfond-midlene ikke utelukkende er en hjelp til trengende filmskapere i sør, men også en stor mulighet for norske filmskapere, poengteres også av en informant som selv er en av disse velrenommerte internasjonale stjernefilmskapere:

Med et minimum av investering, for målt mot Norges økonomiske styrke er fondets totale størrelse ikke så stor, befinner Norge seg på samme nivå som for eksempel Frankrike (som tradisjonelt gjør større investeringer), i dets internasjonale representasjon i filmindustrien.

I dette perspektivet framstår Sørfond som en ordning som er ganske lukrativ for norske filmskapere. Likevel vil det være en overdrivelse å påstå at norsk filmbransje flokker seg om Sørfond.

6.2 Norsk oppslutning

På Sørfonds søkerlister finnes det både store og små norske produksjonsselskaper. Det er imidlertid ikke slik at alle norske filmskapere ser det som aktuelt å satse på co-produksjon via Sørfond. Mange velger bort å involvere seg i søknader til Sørfond. Noen av våre informanter påpeker at

Sørfond ikke passer inn i alle norske produksjonsselskapers profil og forretningsmodell. Arrangørene av Sørfond Pitching Forum strever også med å få norske filmskapere til å slutte opp om arrangementet. Flere av våre informanter, både fra Stiftelsen Film fra Sør, fra NFI og fra ulike deler av norsk filmbransje, mener grunnen er at norske filmskapere opplever ordningen som for lite økonomisk gunstig for dem, og at de ikke ser hva de faktisk kan oppnå ved å involvere seg. En filmkritiker uttrykker det slik:

Norske produsenter er jo egentlig ganske heldige på den måten at de har tilgang til ganske mye finansiering hjemme. De må ikke dra så mye ut for å hente penger. Så det betyr at denne type prosjekter gjør de fordi de er eventyrlystne, kanskje. Ikke for pengene. [...] Jeg hadde kanskje trodd at flere var litt sultne på å være med på noe sånt. Det er ikke det at det mangler produsenter, men de virkelig toneangivende produsentene sånn volummessig, de glimrer jo med sitt fravær. De store langfilmprodusentene i Norge, de deltar ikke [på Pitching Forum, evaluators merknad]. Og det kan skyldes at de har nok å gjøre og at de ikke prioriterer det, fordi de ser ikke at de kan tjene noe penger på det. Men samtidig er det en veldig kortsiktig tenkning, for du kan jo faktisk få et internasjonalt nettverk ved å delta i flere slike produksjoner.

Informanten mener dette vil endre seg med tiden, og får støtte fra en annen informant som henviser til at det nederlandske fondet Hubert Bals Fund var i en liknende situasjon i begynnelsen. Nederlandske filmskapere var ikke så interessert, og de var ikke vant til co-produksjon med land utenfor Europa. Ordningen trengte derfor litt tid for å etablere seg, men da filmene begynte å vinne priser og få oppmerksomhet, begynte de å interessere seg. De skjønnte at de ikke ville tjene raske penger på det, men at de ville få utvidet sine nettverk og få internasjonal oppmerksomhet. Det tok ni år å etablere fondet blant nederlandske co-produsenter. Informanten mener det er sannsynlig at Sørfond også vil få økt interesse blant norske co-produsenter dersom fondet får mer tid på seg.

Enkelte av de norske informantene mener at det må gjøres noe med det økonomiske incentivet for de norske co-produsentene. Hvis de norske co-produsentene framover ikke i større grad får mer ut av samarbeidene økonomisk sett enn de gjør i dag, er det fare for at de ikke ønsker å involvere seg, er det noen som påpeker. NFI medgir på sin side at de norske co-produsentene gjør en god jobb for fondet for lite penger, i søknadsprosessen, men også som informasjonsbase og kontaktledd for NFI underveis gjennom produksjon og fram til lansering. På den annen side, og som vi har beskrevet tidligere, har mange av de norske produsentene som har vært involvert understreket at de har fått mye ut av den jobben de har gjort som co-produsenter, og at dette har stor indirekte verdi for dem og deres produksjonsselskaper. At Sørfond framstår som et stabilt fond med tilstrekkelige økonomiske rammer til fordeling hvert år, kan se ut til å være viktigere for fondets attraktivitet blant norske produsenter enn hvor mye de selv sitter igjen med av tilskuddsbeløpet.

6.3 Oppsummering

I en mer og mer global filmindustri, representerer Sørfond en dør for norske filmaktører ut til internasjonale miljøer. Det er lite penger å hente for de norske co-produsentene, såfremt ikke filmen gjør kommersiell suksess, men samarbeidet kan være verdifullt på andre måter. I noen prosjekter har filmskaperen fra utviklingslandet kompetanse og nettverk som den norske produsenten nyter godt av. I andre prosjekter vil kompetanseutveksling og nettverksbygging skje fortrinnsvis gjennom andre vestlige co-produsenter som er involvert. Å delta i en internasjonal co-produksjon gir de norske co-produsentene både filmfaglig kompetanse, internasjonal erfaring og synlighet, som i neste omgang gjør dem bedre rustet for nye internasjonale produksjoner. Foreløpig har det vært noe begrenset interesse fra norske filmskapere om å involvere seg i søknader til Sørfond, noe som kan skyldes at fondet framstår som for lite økonomisk attraktivt for norsk co-produsent eller at

fondets virketid har vært for kort til at norske filmskapere i høy nok grad har erfart hvilke verdier deltakelse kan gi.

7. Oppsummering og konklusjon

I en stadig mer global filmindustri der filmaktører har store deler av verden som jaktmark for finansiering, har det ferske Sørfond blitt tatt imot med åpne armer som et kjærkomment og friskt tilskudd til det som allerede fantes av co-produksjonsfond.

Likevel vil en støtteordning som dette alltid stå i fare for bidra til å bygge opp under eurosentriske holdninger og forestillinger, for eksempel om hva som er en «autentisk» film fra utviklingsland. Da Sørfond var helt ferskt, uttalte daværende utviklingsminister Heikki Holmås at:

Film er en fantastisk måte å fortelle viktige historier på. Gjennom Sørfond bidrar vi til å gi sterke stemmer fra Sør muligheten til å *visе frem egen kultur* [Merk: vår kursivering]. Dette hjelper også oss til å forstå verden rundt oss bedre.¹⁶

De fleste vil nok være enig med ministeren i dette, men filmskaping handler om mer enn å vise fram egen kultur. Det er viktig å være bevisst på at filmskapere i utviklingsland ikke nødvendigvis har større behov og interesse enn vestlige filmskapere for å basere sine filmprosjekter på lokalt eller nasjonalt kulturelt innhold. Filmskapere fra utviklingsland bør få muligheten til å være akkurat like internasjonale, universelle og for den saks skyld kommersielle i sine filmprosjekter som filmskapere fra vestlige land. Faren for å skape eurosentriske sideeffekter er imidlertid ikke noe som Sørfond er alene om; dette gjelder i prinsippet all kulturstøtte med bistandsperspektiv.

Etter tre tildelingsrunder der til sammen atten filmer fra seksten utviklingsland har fått støtte, viser Sørfond en god spredning i geografisk nedslagsfelt og stor variasjon når det gjelder sjanger. Flere av filmskaperne som har fått støtte er kvinner, og tematisk bidrar flere av filmene til å utfordre sosiale og kulturelle verdier, tabuer og stridstemaer. Med sin støtte til disse filmskaperne og deres filmprosjekter, bidrar Sørfond til å skape større filmmangfold, gi rom for ytringsfrihet og gi filmskapere mulighet til å inspirere og brøyte vei også for andre filmskapere.

For den enkelte filmskaper i utviklingsland har støtten fra Sørfond hatt stor betydning. I en del tilfeller har støtten vært den siste brikken i et større finansieringspuslespill og har vært avgjørende for at filmen har blitt realisert. Fondet er kjent som «rent», seriøst og med en god seleksjonsprosess basert på prosjektkvalitet, og med en kredibilitet som smitter over på tilskuddsmottakerne, noe som gjør dem synlige i hjemlandet og for internasjonal filmindustri. Fondets krav om at mesteparten av tilskuddsmidlene skal brukes i utviklingslandet gjør at lokale filmarbeidere benyttes i produksjonene, noe som er nødvendig for lokal kompetansebygging og profesjonalisering.

Internasjonal co-produksjon resulterer ofte i at filmer får god distribusjon over landegrenser. Dette gjelder også Sørfond-filmene. Av de filmene som er ferdigstilt, har flere av dem fått meget god distribusjon i mange land, ikke minst på de festivalene som er knyttet til de ulike co-produksjonsfondene som finnes, der Film fra Sør er den norske visningsarenaen. Festivalvisningene som følger i kjølvannet av finansieringen fra de ulike fondene, er viktige nettverksarenaer for filmskaperne. Gjennom Sørfonds vektlegging av co-produksjon, der Sørfond Pitching Forum er en sentral arena, og gjennom relasjonen til visningsarenaen Film fra Sør, bidrar Sørfond indirekte til

¹⁶ Sitat gjengitt av NFI, Nytt norsk fond gir filmtilskudd til land i sør, <http://www.nfi.no/bransjeOld/tildelinger/nytt-norsk-fond-gir-filmtilskudd-til-land-i-s%C3%B8r>, publisert 25.04.2012.

at filmskaperne øker sin mobilitet; kommer seg ut i verden, etablerer samarbeid med andre og reiser rundt med filmen sin.

Det skal noe til å skape utvikling på et mer generelt nivå i form av forbedring i de ulike landenes infrastruktur for film. Selv om det i vårt materiale finnes enkeltstående og anekdotiske eksempler på at selv én filmproduksjon kan bety en forbedring i infrastruktur, skal det nok flere produksjoner til for å virkelig kunne se effekt. Vårt inntrykk er imidlertid at Sørfond opererer med betingelser som over tid vil kunne ha positive resultater for infrastruktur og bransje i utviklingsland.

Samarbeidet med de norske co-produsentene har, slik vi forstår det, hatt stor verdi for mange av filmskaperne. Co-produsentene har vist seg å bringe inn filmfaglig kompetanse og erfaring, og nye og forfriskende perspektiver i produksjonsmiljøene. De har også bidratt til å styrke filmenes internasjonale appell. I tillegg har de tatt seg av konkret arbeid med finansiering og skandinavisk lansering og distribusjon. I flere tilfeller har samarbeidsrelasjonen vært så fruktbar at partene ønsker og/eller har konkrete planer for videre samarbeid og nye prosjekter, enten med eller uten Sørfondstøtte. Dette er samarbeid som neppe ville funnet sted uten Sørfonds bidrag i første omgang. Vårt materiale bygger slik sett opp under annen forskning som sier at internasjonale forbindelser og nettverk er viktige suksessfaktorer for å bygge bærekraftige filmforetak.

I en stadig mer global filmindustri, representerer Sørfond en dør for norske filmaktører ut til internasjonal filmindustri. I utgangspunktet er det lite penger å hente for de norske co-produsentene, såfremt ikke filmen gjør kommersiell suksess. Samarbeidet har imidlertid vist seg å gi andre utbytter, i form av filmfaglig kompetanse og kulturell forståelse, internasjonalt nettverk, synlighet og internasjonal track-record.

Etter tre tildelingsrunder, atten tildelinger og syv ferdigstilte filmer bidrar Sørfond, slik vi vurderer det, til å styrke filmproduksjon i utviklingsland der slik produksjon er vanskelig på grunn av økonomiske eller politiske årsaker. Vilåårene for støtte er utformet på en måte som gjør at dette er midler som setter filmskaperen i posisjon til å lage filmen sin.

Referanser

DiMaggio, P. J. og W. W. Powell 1991: The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality. I W. W. Powell og P. J. DiMaggio (red.): The New Institutionalism in Organizational Analysis. Chicago/London: The University of Chicago Press.

Kanzler, Martin 2008: The circulation of European co-productions and entirely national films in Europe 2001-2007. Report prepared for the Council of Europe Film Policy Forum co-organised by the Council of Europe and the Polish Film Institute, Krakow, 11.-13. September 2008. European Audiovisual Observatory.

Kvale, Steinar 2001 (1997): Det kvalitative forskningsintervju. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Mangset, Per 1997: Kulturskiller i kultursamarbeid. Om norsk kultursamarbeid med utlandet. Rapport nr. 9. Oslo: Norsk kulturråd.

Olsberg SPI 2012: Building sustainable film businesses: the challenge for industry and government. An independent research report from Olsberg SPI sponsored by Film i Väst, PACT and the Swedish Film Institute. London: Olsberg SPI.

UNESCO 2009: Information sheet no. 1. Analysis of the UIS International Survey on Feature Film Statistics. UNESCO Institute for Statistics.

Ryssevik, Jostein, Malin Dahle, Asle Høgestøl og Thomas Myhrvold-Hanssen 2014: Åpen framtid – en utredning om økonomien og pengestrømmene i filmbransjen. Ideas2evidence rapport 7/2014. Bergen: Ideas2evidence.

Stavrum, Heidi 2009: Filmskaping i Norge – tivoli, kunst eller næring? I Per Mangset og Sigrid Røyseng: Kulturelt entreprenørskap. Bergen: Fagbokforlaget.

